

Karelia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutus (AMK)

Monikulttuurinen seksuaalikasvatus varhaiskasvatuksessa työntekijöiden näkökulmasta

Roosa Moisio
Jonna Peltö

Opinnäytetyö, toukokuu 2022

www.karelia.fi

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2022
Sosiaalialan koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijät
Roosa Moisio, Jonna Pelto

Nimeke
Monikulttuurinen seksuaalikasvatus varhaiskasvatuksessa työntekijöiden näkökulmasta

Toimeksiantaja
Joensuulainen anonyymi päiväkot

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli saada tietoa seksuaalikasvatuksesta varhaiskasvatuksessa kulttuurisen moninaisuuden näkökulmasta. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Tavoitteena oli saada mahdollisimman monipuolisesti tietoa aiheesta käytännön tasolta, joten aineisto kerättiin varhaiskasvatuksessa työskentelevien henkilöiden kokemuksista ja tulkinnoista.

Opinnäytetyö toteutui teemahaastattelulla, jonka kohteena oli joukko erään joensuulaisen päiväkodin varhaiskasvatuksen työntekijöitä. Pidimme toimeksiantajan anonyymina, jolloin myös haastateltavien työntekijöiden anonymiteetti turvattiin. Teemahaastattelut toteutettiin yksilöllisesti viidelle työntekijälle syksyllä 2021. Haastateltavien joukossa oli varhaiskasvatuksen opettajia, lastenhoitajia sekä alan opiskelijoita, mikä mahdollisti tiedonkeruun monesta eri näkökulmasta.

Työntekijöiden näkemykset siitä, kuinka monikulttuurisuus vaikuttaa lapsen seksuaalikasvatukseen vaihtelivat. Seksuaalikasvatuksen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa kaivattiin aktiivisesti päivitettyjä koulutuksia. Jatkokehitysideaksi ilmeni tarve konkreettisille oppaille seksuaalikasvatuksen toteuttamisen tueksi varhaiskasvatuksen työntekijöille.

Kieli
suomi

Sivuja 53
Liitteet 2
Liitesivumäärä 2

Asiasanat
seksuaalikasvatus, varhaiskasvatus, monikulttuurisuus

THESIS
May 2022
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600 (switchboard)

Authors

Roosa Moisio, Jonna Pelto

Title

Multicultural Sex Education in Early Childhood Education from the Perspective of Employees

Commissioner

An anonymous daycare centre in Joensuu

Abstract

The purpose of this thesis was to provide information about sex education in early childhood education from a multicultural point of view. The thesis is qualitative research. The aim was to obtain information from as many perspectives as possible on a practical level, so the data was collected from the experiences and interpretations of people working in early childhood education.

The method that was used to collect the data was semi-structured interview. The research group was a group of early childhood education employees from Joensuu. We kept the commissioner anonymous, which also ensured the anonymity of the interviewed employees. The interviews were arranged individually for five employees in autumn 2021. The research group included early childhood education teachers, childminders and students, which enabled to obtain information from many different perspectives.

According to the results, employees' views on how multiculturalism affects children's sex education varied. The interviews showed a need for actively updated education to implement sex education in early childhood education. Further development idea would be a concrete guide for implementing sex education for early childhood education workers.

Language

Finnish

Pages 53

Appendices 2

Pages of Appendices 2

Keywords

sex education, early childhood education, multiculturalism

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Varhaiskasvatus	6
2.1	Varhaiskasvatuksen lainsäädäntö	6
2.2	Varhaiskasvatuksen tavoitteet ja tehtävä	6
2.3	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	7
2.4	Pedagoginen viitekehys	8
3	Seksuaalikasvatus varhaiskasvatuksessa	10
3.1	Lapsen seksuaalinen kehitys	10
3.2	Seksuaalikasvatus osana kokonaisvaltaista kasvatusta	11
3.3	Ohjeistus seksuaalikasvatukseen varhaiskasvatuksessa	12
3.4	Seksuaalikasvatus arvojen johdattamana	14
4	Monikulttuurisuus	15
4.1	Kulttuuri ja monikulttuurisuus	15
4.2	Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa ja kulttuurisensitiivisyys	16
4.3	Yhteistyö huoltajien kanssa ja perhelähtöisyys	17
5	Aiemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt	20
6	Opinnäytetyön tehtävä ja tutkimuskysymykset	21
7	Menetelmälliset valinnat	21
7.1	Laadullinen tutkimus	21
7.2	Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	22
7.3	Laadullinen analyysi sisällönanalyyysilla	24
8	Tulokset	29
8.1	Johdanto tuloksiin	29
8.2	Työntekijän omat näkemykset seksuaalikasvatuksesta	30
8.3	Monikulttuurisen lapsen seksuaalikasvatus varhaiskasvatuksessa	33
8.4	Työntekijöiden kokemukset monikulttuuristen huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä	36
8.5	Kehitysideat	40
9	Pohdinta	42
9.1	Johtopäätökset	42
9.2	Luotettavuus ja eettisyys	44
9.3	Ammatillinen kasvu	46
9.4	Hyödynnettävyys ja jatkokehitysideat	47
	Lähteet	49
	Liitteet	
	Liite 1 Haastattelurunko	
	Liite 2 Saatekirje	

1 Johdanto

Monikulttuurisuuden lisääntyminen suomalaisessa yhteiskunnassa näkyy myös varhaiskasvatuksen arjessa. Vaikka monikulttuurisuus on rikkaus, tuo se omat haasteensa varhaiskasvatuksen työntekijöiden osaamiseen sekä työntekijöiden ja lasten huoltajien väliseen yhteistyöhön koskien lapsen seksuaalikasvatusta. Työntekijöiltä odotetaan kulttuurituntemusta ja kulttuurisensitiivistä työtötta, mutta saadaanko siihen riittävästi koulutusta? Seksuaalikasvatus on merkittävä osa lapsen kokonaisvaltaista kasvatusta, oman identiteetin löytämistä ja yhteiskunnan hyvänä pitämiin malleihin kasvamista. Seksuaalikasvatus on osa varhaiskasvatussuunnitelmaa, mutta ohjeistuksessa sen toteuttamiseen voi olla suuriakin aukkoja. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmasta koskien monikulttuuristen lasten seksuaalikasvatuksesta ei löydy tutkimustietoa. Tämän vuoksi koemme opinnäytetyömme olevan tärkeä ja tarjoavan uutta tietoa.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa monikulttuurisesta seksuaalikasvatuksesta varhaiskasvatuksessa haastatteleamalla erään joensuulaisen päiväkodin työntekijöitä. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin teemahaastatteluilla syksyllä 2021. Aineisto analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä, ja lopulliset tulokset sekä yhteenvedot raportoitiin keväällä 2022. Tutkimuskysymyksenä oli, miten monikulttuurisuus huomioidaan varhaiskasvatuksen seksuaalikasvatuksessa työntekijöiden näkökulmasta ja miten työntekijät näkevät monikulttuuristen perheiden huoltajien suhtautuvan varhaiskasvatuksen seksuaalikasvatukseen. Tavoitteena oli myös selvittää, millainen merkitys huoltajien suhtautumisella on lapsen seksuaalikasvatukseen varhaiskasvatuksessa ja miten se näkyy yhteistyössä kodin ja päiväkodin välillä. Opinnäytetyö alkaa teoreettisen viitekehyksen tarkastelulla ja päättyy tutkimustulosten läpikäyntiin sekä pohdintaan aiheesta.

2 Varhaiskasvatus

2.1 Varhaiskasvatuksen lainsäädäntö

Varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaavat monet lait ja asetukset. Lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen ja sen järjestämisestä sekä tuottamisesta säädetään varhaiskasvatuslaissa (540/2018). Päiväkodin henkilökunnan mitoituksesta sekä varhaiskasvatuksen kelpoisuuden tuottavista opinnoista määrittää valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018). Lisäksi on monia muita lakeja sekä asetuksia, joissa säädetään henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia, esiopetuksesta, asiakasmaksuista ja varhaiskasvatuksen rahoitukseen liittyvistä säädöksistä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021.)

Varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallista kasvatusta, jossa on omat tavoitteensa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan kokonaisuutta, joka muodostuu opetuksesta ja hoidosta, joissa korostuu etenkin pedagogiikka. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää kolmella eri muodolla, joita ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1–2 §.) Kunnan velvollisuus on järjestää varhaiskasvatusta niin laajasti kuin kunnassa on esiintynyt sille tarvetta. Varhaiskasvatus pyritään järjestämään sijainniltaan palvelujen käyttäjien lähellä. Varhaiskasvatukseen osallistuminen on huoltajan päätettävissä. Kunta tai kuntayhtymä voi hankkia varhaiskasvatuksen palveluja julkiselta tai yksityiseltä tuottajalta, ellei järjestä sitä itse. Lapsen on saatava varhaiskasvatusta omalla äidinkielellään eli suomen, ruotsin tai saamen kielellä. (Opetushallitus 2018, 7, 14–15.)

2.2 Varhaiskasvatuksen tavoitteet ja tehtävä

Varhaiskasvatuslaissa (540/2018, 3 §) määritetyn varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää kokonaisvaltaista lapsen kasvua, kehitystä, terveyttä sekä hyvinvointia. Lisäksi tavoitteena on toteuttaa monipuolista pedagogista toimintaa samalla varmistuen kehittävä ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan sekä edistetään lasten elinikäistä oppimista sekä kehitetään lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. Varhaiskasvatuksen työntekijä toimii yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseksi sekä varmistaa lasten mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa häntä koskeviin asioihin. Lisäksi yhtenä varhaiskasvatuksen tavoitteena on tunnistaa yksilöllisesti lapsen tuen tarve, ja vastata tarpeisiin tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Varhaiskasvatuksessa ohjataan lasta toimimaan eettisesti ja kunnioittavasti vertaisryhmässä. (Varhaiskasvatustilasto 2018, 3 §.)

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvua ja oppimista, sekä myös osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Varhaiskasvatus tukee kodissa tehtävää kasvatusta samalla huolehtien osaltaan lasten hyvinvoinnista. Varhaiskasvatuksella on monia tehtäviä. Lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä on yksi varhaiskasvatuksen keskeisin tehtävä. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä myös tuetaan huoltajia ja mahdollistetaan heille osallistuminen opiskeluun tai työelämään. Lasten tasa-arvon edistäminen ja syrjäytymisen ehkäisy on olennainen osa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksessa tärkeänä tehtävänä on myös vahvistaa lasten osallisuutta ja toimijuutta yhteiskunnassamme opettajien tietojen ja taitojen avulla. (Opetushallitus 2018, 7, 14–15.)

2.3 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, joka on tehty varhaiskasvatustilaston perusteella. Tarkoituksena on taata tasavertaiset edellytykset lapsille kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Varhaiskasvatussuunnitelman eli valtakunnallisen perusteiden pohjalta tehdään sekä myös toteutetaan paikalliset ja lasten omat varhaiskasvatussuunnitelmat. Siispä valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelma muodostaa kolmitasoisien varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuuden. (Opetushallitus 2018, 7.)

Varhaiskasvatuksen järjestäjän eli kunnan täytyy laatia paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma, jossa on tarkennettu valtakunnallisia perusteita. Tarkoituksena on, että se määrittelee ja tukee paikallista varhaiskasvatuksen tuottamista. Paikallisessa vasussa täytyy huomioida monia eri asioita, kuten lasten tarpeet, paikalliset erityispiirteet ja pedagogiset painotukset. (Opetushallitus 2018, 8.) Joensuun seudun vasu on muutettu niin, että paikallisesti päätettävät asiat ovat aina luvun alussa. Seudullisesti linjatut paikallisesti päätettävät asiat ovat erotettu punaisella tekstillä jokaisen alaluvun alle. Vasussa on laadittu yhteistyössä osan Pohjois-Karjalan kuntien kanssa. Suunnitelmia laadittaessa huoltajat pääsivät osallistumaan prosessiin kyselyllä erityispiirteistä, joiden tulisi olla jatkossa osa varhaiskasvatusta. Joensuun seudulla erityisesti korostuu positiivinen pedagogiikka, jossa tavoitteena on löytää lapsen omia vahvuuksia. (Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 4, 8.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma turvaa oikeuden saada kokonaisvaltaisesti suunniteltua ja tavoitteellista kasvua, hoitoa sekä opetusta. Jokaiselle varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella, joko päiväkodissa tai perhepäivähoidossa, laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma, missä luodaan tavoitteet pedagogiselle toiminnalle, lähtökohtana lapsen tarpeet ja etu. Monivaiheiseen varhaiskasvatussuunnitelmaproessiin osallistuvat huoltajan ja lapsen lisäksi varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Lisäksi laatimiseen voi osallistua muut lapsen kehitystä tukevat tahot. (Opetushallitus 2018, 9–10.)

2.4 Pedagoginen viitekehys

Pedagogisen toiminnan toteutuminen syntyy lasten ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden välisessä toiminnassa sekä vuorovaikutuksessa. Pedagogisen toiminnan tavoite on kokonaisvaltaisesti edistää lapsen oppimista, laaja-alaista osaamista sekä hyvinvointia. Arvoperusta, oppimiskäsitys, toimintakulttuuri, oppimisympäristöt, yhteistyö ja työtavat yhdessä luovat tavoitteellisen toiminnan perustan. Toiminnan suunnittelussa lähtökohtana ovat lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä oppimisen eri alueet. (Opetushallitus 2018, 36–37.)

YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja varhaiskasvatustilain mukaisesti arvoperustan lähtökohtina ovat lapsen etu, mielipiteet, oikeus hyvinvointiin ja huolenpitoon, tasa-arvoinen kohtelu ja syrjintäkielto. Monimuotoisiin perheisiin sekä heidän kulttuuriinsa ja uskontoonsa suhtautuminen kunnioittavasti edesauttaa hyvää yhteistyötä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen työntekijöinä tuetaan perhesuhteita, jotta jokainen lapsi voi tuntea itsensä ja perheensä arvokkaaksi. Varhaiskasvatuksessa huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on merkittävää. Yhteistyö on vuorovaikutteista, ja siinä huomioidaan perheiden moninaisuus sekä lapsen yksilölliset tarpeet. (Opetushallitus 2018, 20–21, 34.)

Toimintakulttuuri on yhteisön vuorovaikutuksessa muodostunut tapa toimia, joka rakentuu monista eri asioista kuten arvoista, vuorovaikutuksesta ja johtamisrakenteista. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus nähdään voimavarana. Henkilöstöltä vaaditaan tietoa kulttuureista ja taitoa asettua toisen asemaan. Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa ymmärretään kielen merkityksellisyys. Työntekijänä on hyvä kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön ja tehdä näkyväksi monikielisyys tukeakseen lasten kehitystä. (Opetushallitus 2018, 28,31.)

Oppimisen alueet on eritelty viideksi eri kokonaisuudeksi, joita ovat Kielten rikas maailma, Ilmaisun monet muodot, Minä ja meidän yhteisömme, Tutkin ja toimin ympäristössäni sekä Kasvan, liikun ja kehityn. Tässä raportissa keskitymme yhteen osa-alueeseen, joka on Minä ja meidän yhteisömme. Pedagogisessa toiminnassa oppimisen alueet kuvaavat toiminnan tavoitteita sekä sisältöjä. Oppimisen alueita ei erikseen toteuteta, vaan aiheita yhdistetään ja sovelletaan lasten toiveiden ja kehitystason mukaisesti. (Opetushallitus 2018, 40.)

Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue edesauttaa kulttuurista osaamista, vuorovaikutusta ja ilmaisua. Varhaiskasvatuksessa yksi tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja siinä toimimista. On huomioitava kehittäessä ymmärrystä katsomusten, eettisen ajattelun, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden, tulevaisuuden sekä median näkökulmista. Eettisen ajattelun taitoja kehitetään keskustelemalla yhdessä lasten kanssa eettisistä kysymyksistä. Katsomuskasvatuksessa tutustutaan ensisijaisesti

uskontoihin ja muihin katsomuksiin, jotka ovat läsnä lapsiryhmässä. Tavoitteena on opettaa ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan. Lähiyhteisön menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen tutustutaan lasten kanssa heidän mielenkiintonsa mukaan. Voidaan esimerkiksi tutustua erilaisiin historiallisiin tapahtumiin ja positiivisen tulevaisuuden rakentamiseen. Nykyhetkeä käsitellään käymällä läpi esimerkiksi perheiden ja ihmisten moninaisuutta. (Opetushallitus 2018, 44–45.)

3 Seksuaalikasvatus varhaiskasvatuksessa

3.1 Lapsen seksuaalinen kehitys

Ihminen syntyy seksuaalisena olentona ja hänen seksuaalisuutensa lähtee kehittymään jo lapsuudesta lähtien yhdessä muun kehityksen kanssa läpi elämän. Lapsen seksuaalinen kehitys ilmenee eri tavoin ja poikkeaa täysin aikuisen seksuaalisuudesta. Kaikissa lapsen ikä- ja kehitysvaiheissa seksuaalisuuden kehittyminen näkyy esimerkiksi erilaisilla ilmenemismuodoilla ja käyttäytymistavoilla. Tietystä iässä lapselle nousee esiin kysymyksiä liittyen kehoon ja tuntemuksiin, joihin voi liittyä ikätovereiden keskinäistä tutkiskelua erilaisten leikkien myötä. Lapselle kertyy tietoa seksuaalisuudesta tutkimisella, kysymisellä ja seksuaalikasvatuksen tuella. (World Health Organization 2010, 34–35.) Seksuaalisuus kuuluu osaksi ihmisen luonnollista kehitystä. Kehityksen eri vaiheet sisältävät erilaisia tekijöitä, joita ovat fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset tekijät. (World Health Organization 2010, 16.)

Lapsen seksuaalikehitykseen kuuluu omaan kehoon tutustuminen sekä terveen kehonkuvan ja itsetunnon omaksuminen. Lapsi oppii hygieniasta huolehtimisesta, ystävyys-suhteista ja ihastumisen kokemisesta. Lapselle kehittyy kyky antaa muille sekä ottamaan itse vastaan rakkautta. Koko seksuaalisen kehityksen prosessi tapahtuu aina suhteessa toisiin ihmisiin. Seksuaalikehitykseen kuuluvat myös kokemukset omista tunteista ja tuntemuksista. Lapselle kehittyy kyky

oppia ja ylläpitää omanarvontunnetta sekä omaksua seksuaalisuuteen liittyviä asenteita, arvoja ja normeja. (Riihonen, Laru & Cacciatore 2015, 47–48.)

3.2 Seksuaalikasvatus osana kokonaisvaltaista kasvatusta

Seksuaalikasvatus on jokaisen ihmisen seksuaalioikeus ja seksuaalioikeudet ovat kaikenikäisiä ihmisiä koskevia ihmisoikeuksia (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2020a). Seksuaalikasvatus alkaa jo varhaislapsuudessa. Seksuaalikasvatuksen avulla ihminen oppii seksuaalisuudesta kognitiivisella- ja tunnetasolla sekä lähestymään seksuaalisuutta sosiaalisesta, vuorovaikutteisesta sekä fyysisestä näkökulmasta. Lasten seksuaalikasvatuksen tavoitteena on tukea ja suojella tervettä seksuaalikehitystä. Seksuaalikasvatuksen avulla lapsi saa tietoa ja oppii taitoja sekä positiivisia arvoja, joiden avulla hän käsittää omaa seksuaalisuuttaan. Kyseisiä taitoja tarvitaan myös myöhemmin luomaan turvallisia ja tyydyttäviä suhteita sekä kantamaan vastuuta omasta ja muiden hyvinvoinnista. (World Health Organization 2010, 19.)

Seksuaalikasvatus on osa kokonaisvaltaista kasvatusta. Jokaisella lapsella on oikeus saada ikätasolleen sopivaa seksuaalikasvatusta. Siinä missä muunkin kasvatuksen, on seksuaalikasvatuksen tarkoituksena auttaa ja ohjata lasta kehittymään hyvien ja toivottujen käyttäytymisen sekä tottumusten malleihin. Omaksuakseen opit kattavasta seksuaalikasvatuksesta, tarvitsee ihminen tiedon lisäksi myös mahdollisuuksia hankkia taitoja elämään sekä kehittää myönteisiä asenteita ja arvoja. (World Health Organization 2010, 19.) Lapsen parhaan mahdollisen seksuaalikasvatuksen takaamiseksi on tärkeää, että kaikilla kasvatukseen osallistuvilla on yhteneväiset tavoitteet ja arvopohja koskien seksuaalikasvatusta. (Bildjuschkin 2015, 13.)

Seksuaalikasvatusta on kahdenlaista. Virallinen seksuaalikasvatus on virallisen opetuksen järjestäjän toimintaa esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, koulussa ja terveydenhuollossa. Epävirallinen seksuaalikasvatus on kodin eli huoltajien, vanhempien, ystävien ja muun lähipiirin tekemää kasvatustyötä. (Bildjuschkin 2015, 14.) Seksuaalikehityksen aikana lapset saavat tietoa seksuaalisuudesta

monista eri lähteistä, ja heille kehittyi mielikuvia seksuaalisuuteen liittyvistä arvoista sekä asenteista. Epäviralliset seksuaalikasvatuksen lähteet esimerkiksi vanhemmat ovat tärkeimpiä etenkin varhaisemmissa kehitysvaiheissa, ja heidän merkityksensä seksuaalikasvatuksessa on suurempi, mitä pienemmästä lapsesta on kyse. Virallinen ja epävirallinen seksuaalikasvatus täydentävät ja tukevat toisiaan, joten niiden sujuva yhteistyö on tärkeää. (World Health Organization 2010, 8.)

3.3 Ohjeistus seksuaalikasvatukseen varhaiskasvatuksessa

Väestöliitossa Cacciatoren ja Ingman-Fribergin (2013) tekemän tutkimuksen Pusuhippaa, lääkrileikkejä ja haikaravauvoja mukaan kyselyyn vastanneet varhaiskasvattajat kokivat pienten lasten seksuaalisuuden ilmenevän varhaiskasvatuksessa päivittäin, mutta sen tulkintaan, tukemiseen ja ohjaamiseen ei normaalisti ole yleisiä yhdessä sovittuja opastuksia. Vastauksista nousi ilmi myös seksuaalikasvatuksen tärkeys varhaiskasvatuksessa, sillä pienetkin lapset altistuvat liialliselle median ja ympäristön tarjoamalle tiedolle, joka on lapsen ikätasolle sopimatonta. Lapsella olisi hyvä olla jo ennen koulun aloitusta perustiedot seksuaalisuudesta sekä opittu malli, että seksuaalisuuteen liittyvistä asioista voi keskustella luotettavan aikuisen kanssa. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 38.)

Ingman-Fribergin (2015) tutkimuksen mukaan varhaiskasvattajat kokivat seksuaalikasvatuksen varhaiskasvatuksessa lapsille haastavaksi ja aiheuttavan työntekijöissä hämmennystä, sillä he kokevat epävarmuutta sen toteutuksesta koulutuksen ja ohjeistuksien puutteen vuoksi. Käsite seksuaalikasvatus ei sovi monen työntekijän mielestä kuvaamaan lasten seksuaalikasvatusta, koska se on liian voimakas sana. Tämä voi juontaa siitä, että asiaa katsotaan ei-ikätaisesti, ja sana seksuaalikasvatus yhdistetään seksiin ja lisääntymiseen, jolloin tärkeät lasten seksuaalikehitykseen liittyvät asiat unohdetaan. Lasten seksuaalikasvatuksesta käytetäänkin usein mieluummin käsitettä kehotunnekasvatus. Kyselyssä nousi vahvasti esiin tarve selkeille toimintaohjeille, tukimateriaaleille ja koulutukselle koskien lasten seksuaalikasvatusta. Monet vastaajista kokivat

myös, että keskustelu vanhempien kanssa koskien lapsen seksuaalisuutta on haastavaa. Työntekijänä pohtii paljon, kuinka lasten vanhemmat haluavat asioista puhuttavan, sekä kuuluuko pienten lasten seksuaalikasvatus ainoastaan perheille, sillä perhe voi haluta kertoa asioista omalla tavallaan. (Ingman-Friberg 2015, 39–41.)

Astutin, Sugiyatnon ja Aminahin (2017) varhaiskasvatuksen työntekijöille suunnatun kyselyn tutkimustulosten mukaan varhaiskasvatuksen opettajat tarvitsivat eniten materiaalia opettaa lapselle taitoja suojautua seksuaaliselta väkivallalta. Materiaalien tulisi ohjeistaa työntekijöitä selittämään lapselle, että jos joku tai jokin tapahtuma on epämiellyttävä, tulisi lapsen torjua tai vastustaa tekijää. Ohjeistuksien tulisi myös kertoa, kuinka lapselle opetetaan mihin hänen kehoonsa saa koskea ulkopuolisten ihmisten toimesta, sekä kuinka toimia silloin, kun hän kokee tilanteen epämiellyttäväksi ja turvattomaksi. Lapsi opetetaan tunnistamaan epäsopeva seksuaalinen käyttäytyminen ja opetetaan mitä seksuaalikasvatus on. Toiseksi suurin tarve oli ohjemateriaaleille tutustuttaa lapset eri sukupuoliin, omaan identiteettiin, naisten ja miesten väliseen suhteeseen, terveyden ylläpitämiseen sekä sukupuolielimiin ja niiden toimintaan. (Astut, Sugiyatno ja Aminah 2017, 119.)

Nykyään varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen kehotunnekasvatuksen toteuttamista velvoittaa Opetushallituksen ohjeet. Myös Maailman terveysjärjestö WHO:n 2010 julkaisema ohje ”Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa” ohjaa viranomaisten ja asiantuntijoiden seksuaalikasvatuksen sisällöstä 0–18-vuotiaille. Kehotunnekasvatuksen ollessa ammattilaisille uusi aihe, on sen toteutukseen ja ohjeistukseen panostettu. Väestöliiton sivuilla on materiaaleja, luentoja, tietopankkeja sekä maksuttomia perus- ja laajakursseja varhaiskasvatuksen työntekijöille sekä vanhemmille. (Väestöliitto 2020.) WHO:n standardeissa alle 3-vuotiaiden lasten seksuaalikasvatuksessa keskeisenä teemana on löytäminen ja tutkiminen. 0–1-vuotiaalla lapsella kehittyy varhaisessa vuorovaikutus luottamus ihmisiin, ja hän kokee uudet asiat aistien kautta. Taaperoikäisenä, noin kahden ja kolmen vuoden iässä, lapsella kasvaa kiinnostus omaa kehoaan kohtaan. Lapsi oppii sukupuolirooleista ja kiinnostus eri sukupuoliä kohtaan kasvaa. Lapsi alkaa omaksumaan sääntöjä noin 4–6-vuotiaana.

Seksuaalikasvatusta tukee ryhmässä toimiminen ja leikkiminen. Seksuaalikasvatus on myös sukupuoliroolien pohdintaa, ihastumisesta keskustelua ja seksuaalisuuteen liittyvän sanaston opettelua. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016, 47.)

3.4 Seksuaalikasvatus arvojen johdattamana

Kasvatettavan käsitys seksuaalisuudesta muodostuu sen perusteella, millaiset arvot ohjaavat hänen saamaansa seksuaalikasvatusta. Seksuaalikasvatuksen tarjoaminen rajoittuneesta perspektiivistä rajoittaa kasvatettavan käsitystä omasta ja muiden seksuaalisuudesta sekä mahdollisuuksia tehdä omia valintoja seksuaalielämässään. Rajoittunut käsitys seksuaalisuudesta voi jättää monia seksuaalisuuden ulottuvuuksia henkilöltä pimentoon tai vääristää seksuaalisuuteen liittyviä käsityksiä. (Paalanen & Kontinen 2015, 56.)

Suhtautuminen seksuaalisuuteen on vaihdellut riippuen eletystä aikakaudesta ja yhteiskunnasta. Suhtautumiseen vaikuttavat vahvasti yhteiskunnassa vallitsevat kulttuurit, uskonnot, arvot ja normit. Suomessa seksuaalisuuteen suhtaudutaan avoimemmin, joka näkyy yhteiskuntamme ja kulttuurimme kohtalaisen vapaan seksuaalisuuden kehityksen sallimisena. Suomen lainsäädännöllä pyritään suojaamaan jokaisen henkilön oikeuksia ja vapautta kehittää omaa seksuaalisuutta. Monikulttuurisuuden lisääntyessä eri uskonnot tuovat mukanaan kulttuuriimme erilaisia seksuaalisuuteen liittyviä normeja, joista osa voi olla avoimempia, mutta osa myös rajoittavia tai alistavia. Lapsen saaman seksuaalikasvatuksen ollessa ristiriitaista, sekä opettavien mallien vaihtuessa lapsella ei ole selkeää opastusta kasvamaan seksuaalisena olentona ja tämä voi olla hämmentävää. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 31.)

4 Monikulttuurisuus

4.1 Kulttuuri ja monikulttuurisuus

Kulttuuri on yhteisöllisestä viestinnästä opittua ja näkyy ihmisen ajattelussa, toiminnassa ja käyttäytymisessä. Kulttuurin ohjaama ihmisen toiminta koostuu arvoista, normeista, eettisistä periaatteista ja perinteistä. Ne vaikuttavat siihen, mitä arvostetaan, mitä ihminen pitää oikeana ja vääränä sekä ohjaavat, kuinka tietyissä tilanteissa tulisi toimia. Kulttuuri esiintyy myös elämäntapoina arkielämässä. Tämä näkyy toimintana, jossa kulttuuri ilmenee käytöntöinä ja tapoina, joilla ihminen tuottaa kulttuurisia merkityksiä. (Uusitalo 2009, 20.)

Monikulttuurinen yhteiskunta koostuu eri kulttuuritaustoja edustavista ihmisistä. Laajemmin kuvailtuna monikulttuurisuudella tarkoitetaan väestön monimuotoisuutta. (Matinheikki-Kokko 2011, 25.) Monikulttuurisuuden käsite on monimerkityksellinen. Sitä voidaan käyttää eri yhteyksissä eri tavalla, jonka vuoksi on aina hyvä tarkentaa, mitä käsitteellä tarkoitetaan. (Paavola & Talib 2010, 26.) Reisenauerin ja Faistin (2010) mukaan nykyään maahanmuuttajien muutto uuteen maahan ei tarkoita vain siirtymistä kotimaasta uuteen valtioon ja sinne asettumista, vaan heidän paikallinen arkensa pyörii suhteessa heidän lähtömaahansa. Maahanmuuttajien arki ja siihen liittyvät tarpeet ovat kansallisvaltioiden rajat ylittävä prosessi, jolloin muuttomaan palveluissa nousee tarve etsiä uusia kaikkia palvelevia ratkaisuja. (Matinheikki-Kokko 2011, 25.) Usein perheen muuttaessa uuteen kotimaahan lisääntyy myös perheen tarve vahvistaa yhteenkuuluvuutta ja turvallisuutta, joka näkyy perinteisten tapojen noudattamisena ja uskonnon vahvistamisena. (Santalahti 2018.)

Kulttuurien välisissä vuorovaikutustilanteissa nousee esiin kulttuurien mukaiset käyttäytymiserot sekä käyttäytymistä ohjaavien arvojen ja sääntöjen perusolettamukset. Ongelmien ilmaantuessa usein reagoidaan tilanteeseen nojaten kulttuuriin, jolloin ongelmien oletetaan sisältyvän kulttuuriin ilman ihmisen ja arvioitavan asian välisen suhteen pohtimista. Kulttuurieroja saatetaan käyttää perustelemaan hyväksyttäviä elämäntapoja tai selittämään ongelmia sen sijaan,

että kulttuurin merkityksestä rakennettaisiin ymmärrystä. (Matinheikki-Kokko 2011, 23.) Yleensä monikulttuurisuuskeskusteluihin sisältyy usein kysymykset liittyen rasismiin, ennakkoluuloihin sekä suvaitsevaisuuteen. Yksi ongelma monikulttuurisuutta tarkastellessa on stereotyyppinen ajattelutapa, minkä vuoksi lapsi saatetaan nähdä niin sanotusti ennalta määriteltynä, jolloin hänen kehityksestään ja tulevaisuudesta saatetaan tehdä vääränlaisia johtopäätöksiä. (Paavola & Talib 2010, 26–27.)

4.2 Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa ja kulttuurisensitiivisyys

Halmeen ja Vatajan mukaan (2011) Banks kertoo (2008) monikulttuurisuuskasvatuksen kuuluvan kaikille lapsille varhaiskasvatuksessa. (Halme & Vataja 2011, 43–44). Varhaiskasvatuksessa työntekijöiltä vaaditaan paljon osaamista, koulutusta sekä myös työnantajan tukea työskennellessä kulttuurisesti moninaisessa ryhmässä. Edellä mainitulla tarkoitetaan kulttuurisesti vastuullista kasvatusta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020b.)

Haasteena varhaiskasvatuksen ja perheiden välisessä vuorovaikutuksessa voi olla kommunikaatio sekä ymmärrys. Lisäksi haasteita voi tuoda luottamussuhteen rakentamiseen kuluva aika. Vuorovaikutussuhteisiin voidaan parhaiten vaikuttaa muodostamalla positiivisia suhteita, aktiivisella yhteistyöllä ja syrjinnän ehkäisyllä. Kaikkia työntekijöitä koskettavat kulttuurisesti moninaisen kasvatuksen tavoitteet. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020b.) Vieraan kulttuuriin tutustumiseen vaaditaan aitoa kiinnostusta ja aktiivisuutta. Pelkkä tieto kulttuurista ja sen ominaisuuksista ei riitä, vaan täytyy osata olla avoin, kiinnostunut sekä ymmärtäväinen. (Wallin 2013, 76.)

Varhaiskasvatuksessa nähdään voimavarana kulttuurinen moninaisuus, ja varhaiskasvatus onkin osa kulttuurisesti monimuotoista yhteiskuntaa. Varhaiskasvatuksen arjessa hyödynnetään niin suomalaista kulttuuriperintöä kuin myös yhteisön ja ympäristön kulttuurista monimuotoisuutta. Varhaiskasvatuksen työntekijöiltä vaaditaan taitoa nähdä asioita muidenkin näkökulmasta sekä asettua heidän asemaansa. Kulttuurisesti kestävää kehitystä edistetään

varhaiskasvatuksessa keskustelemalla yhdessä luoden uusia yhteisiä toimintatapoja. (Opetushallitus 2018, 31.) Työntekijän on hyvä tutustua oman kulttuurinsa sekä kasvatukseen osallistuvien lapsien kulttuurien erityispiirteisiin suunnitellissaan seksuaalikasvatusta. On tärkeää huomioida ja pohtia omia arvoja ja normeja sekä tunnistaa ohjaavatko mahdollisesti jotkin stereotypiat omaa toimintaa ja antamaa seksuaalikasvatusta. (Santalahti 2018.)

Kulttuurisensitiivisyys on halua sekä kykyä ymmärtää eri kulttuureista tulevia ihmisiä. Kulttuurisensitiivisyys on työntekijän kulttuurisesti kunnioittava työote. Sannallinen ja sanaton kohtaaminen, vuorovaikutus sekä viestintä on kunnioittavaa myös niin, että molemmilla osapuolilla on oikeus oman kulttuurin ilmaisuun ja sen kanssa hyväksytyksi tulemiseen. Työotteen kehittäminen edistää toimimaan ammattilaisena asiakkaan kohtaamisessa. Jotta voidaan toimia kulttuurisensitiivisellä työotteella, on nähtävä asiakas ainutlaatuisena yksilönä stereotyyppien sijaan. Tapaamisiin kuten lapsen varhaiskasvatussuunnitelman keskusteluun on varattava enemmän aikaa, etenkin jos asiakas osaa heikommin suomea eikä tunne suomalaista palvelujärjestelmää. Työntekijänä täytyy olla kiinnostunut eri kulttuureista sekä olla avoin. On hyvä myös miettiä oman kulttuuritaustan vaikutuksia sekä merkityksiä itseensä ja asenteisiin. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

4.3 Yhteistyö huoltajien kanssa ja perhelähtöisyys

Kun monikulttuurisesta perheestä lapsi aloittaa päiväkodin, on varattava paljon aikaa perheen kanssa tehtävään yhteistyöhön, sillä heillä ei välttämättä ole tietoa, kuinka päiväkodissa toimitaan. Työntekijöiden on tiedotettava päiväkodin toimintatavoista ja keskusteltava käytännöistä yhdessä huoltajien kanssa. Aktiivinen vuorovaikutus huoltajien kanssa lisää pikkuhiljaa luottamusta sekä avointa ilmapiiriä. (Räty 2002, 165–166.) Sekä vanhemmilla, että myös työntekijöillä voi olla ennakkokäsityksiä molemmin puolin. Sen vuoksi keskustelun merkitys on suuri, jotta yhteistyö olisi mahdollisimman sujuvaa sekä välttyttäisiin väärinymmärryksiltä. Yhteistyöllä huoltajien ja työntekijöiden välillä on suuri

merkitys, jotta lapsi saa mahdollisimman tasapainoisen kehityksen. (Paavola & Talib 2010, 234.)

Myöhemmin, kun yhteistyö alkaa kehittymään huoltajien kanssa, on hyvä alkaa tutustua perheen kulttuuriin paremmin kunnioittaen tapojen ja arvojen erilaisuutta. On monia erilaisia käytännön asioita, jotka saattavat aiheuttaa vanhemmissa hämmennystä, kuten pakkasella ulkoilu ja pukeutuminen talvella voi taas tuottaa ongelmia. Siksi onkin tärkeää huomioida näitä asioita työntekijänä päiväkodin aloitusvaiheessa. (Räty 2002, 166.)

Perhelähtöinen työskentelytapa on perheen arjen sujuvuutta sekä perheen osallisuuden lisäämistä yhteistyöhön. Työntekijöinä kuunnellaan ja huomioidaan perheiden voimavaroja toimien perhelähtöisesti. Monikulttuuristen perheiden osallisuutta voidaan kasvattaa pyytämällä tulkki mukaan tilaisuuksiin tai järjestämällä niitä heidän omalla kielellään sekä vanhempainyhdistyksiin mukaan pyytämisen. On tärkeää keskustella yhdessä monikulttuuristen vanhempien kanssa lasten kasvatuksesta, jotta saadaan molemmin puolin tietoa kasvatuskulttuurista. Maahanmuuttajavanhempien kuva suomalaisesta kasvatuskulttuurista voi olla virheellinen. (Halme & Vataja 2011, 71–73.)

4.4 Monikulttuurinen seksuaalikasvatus

Erilaiset kulttuurilliset ja uskonnolliset vakaumukset näkyvät seksuaalikasvatuksen arjessa. Lasten eläessä monikulttuurisessa ympäristössä ja erilaisten katsomusten ympäröimänä katsomusten erot näkyvät päivittäin. Kysymyksiä herättää se, kuinka ammattilaisten tulee toimia erilaisten vakaumusten ja aatteiden keskellä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on nostanut esille seksuaaliterveyden kehittämistä laatimassaan seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelmassa monikulttuurisuuden lisääntyessä Suomessa. Toimintaohjelmassa tavoitteiksi on määritelty, että eri etnisten ryhmien terveyspalvelut tarvitsevat tehostamista ja turvaamista. Jokainen on oikeutettu saamaan terveyteensä liittyvää tietoa riippumatta henkilön syntyperästä, perhesuhteista tai kulttuurillisesta tai uskonnollisesta vakaumuksesta. (Santalahti 2018.)

Sukupuolten roolijaot ovat yhteisöllisessä kulttuurissa selkeitä, etenkin poikalapset ovat erityisemmässä asemassa verrattuna tyttöihin. Yhteisöllisellä kulttuurilla tarkoitetaan kulttuuria, jossa yhteisö on suuressa roolissa yksilön elämässä ja yhteisöllisen kulttuurin jäsen ei voi tehdä itsenäisesti päätöksiä. Henkilö on sidoksissa yhteisön arvomaailmaan, ja ”me”-ajatus korostuu yhteisön toimintakulttuurissa. Poikalapseen kohdistuu ulkopuolelta odotuksia pienestä asti, ja lapsen toivotaankin olevan rohkea ja reipas. Jopa pojan tottelemattomuutta saatetaan pitää hyvänä merkinä ja osoituksena maskuliinisuudesta. Patriarkaalisissa yhteisöissä tyttölapsen syntymä ei välttämättä ole aina iloinen tapahtuma. Myös tyttölapsen kohdistetaan odotuksia, lapsen toivotaan olevan kiltti, kärsivällinen ja rauhallinen. Tyttölapsen ei ole soveliasta kulkea ilman alushousuja edes kotioloissa, kun poikalapsella siihen on oikeus. Poikien vaipat voidaan vaihtaa julkisesti, mutta tyttölapsen kanssa ei. (Aapakallio 2017, 247, 251.)

Monikulttuurisilla taustoilla tulevien perheiden määrä on kasvanut Suomessa, jolloin myös varhaiskasvatuksen kehittyminen kohti monikulttuurisuuden osaamista on entistä tärkeämpää (Ojala 2010, 13). Monikulttuurisuuden lisääntyminen Suomessa on lisännyt myös tarvetta varhaiskasvatuksen työntekijöiden osaamiselle työskennellä merkityksellisesti eri kulttuuritaustaisten lasten ja huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen työntekijöillä on suuri rooli monikulttuuristen lasten etsiessä omaa paikkaansa yhteiskunnassa. (Jokikokko & Karikoski 2016, 92–93.) Työntekijöiden ja huoltajien odotetaan työskentelevän yhdessä sekä suunnittelevan lapsen kasvatussuunnitelman, johon sisältyy keinoja tukea heidän kulttuurillisia taustojaan sekä tapojaan (Lastikka & Lipponen 2016, 77).

Lastikka ja Lipponen mainitsevat teoksessaan Tobinin, Arzubigan ja Adairin (2013) tutkimuksen, jonka mukaan maahanmuuttajataustaisilla huoltajilla olisi paljon annettavaa keskusteluun lastensa kasvatus- ja koulutusikäntöistä, jos heille annettaisiin mahdollisuus kertoa huolenaiheistaan. Tutkimustulosten mukaan opettajilla oli kuitenkin vain vähän tai ei ollenkaan koulutusta maahanmuuttajaperheiden kanssa työskentelystä ja työntekijöiden asenteet, uskomukset ja kokemustasot vaihtelivat suuresti. Opettajilla ei ollut halukkuutta muuttaa käytäntöjään käydä maahanmuuttajataustaisten huoltajien kanssa tasavertaista vuoropuhelua. (Lastikka & Lipponen 2016, 76.)

5 Aiemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt

Seksuaalikasvatuksesta varhaiskasvatuksessa sekä monikulttuurisesta seksuaalikasvatuksesta kuitenkin löytyi useita aiempia opinnäytetöitä. Miika Erkmarin, Niina Loisan ja Piia Vanhasen (2017) opinnäytetyö *Seksuaalikasvatus varhaiskasvatuksessa* tarkastelee seksuaalikasvatusta, varhaiskasvatusta ja lyhyesti monikulttuurisuutta. Opinnäytetyö käsittelee seksuaalikasvatusta varhaiskasvatuksessa sekä työntekijöiden näkökulmia ja kokemuksia aiheesta. Saatu- jen tietojen pohjalta on tuotettu tarpeisiin vastaava tietopaketti varhaiskasvatukseen. Opinnäytetyössä tuli ilmi, että kaivattaisiin tutkimusta monikulttuurisesta seksuaalikasvatuksesta varhaiskasvatuksessa. (Ekmark, Loisa & Vanhanen 2017, 2, 5, 12, 16, 31.)

Paula Westerholmin (2009) kirjallisuuskatsauksessa *Monikulttuurisen seksuaalikasvatuksen haasteet ja kehitysideat* valittiin 20 kansainvälistä alkuperäistutkimusta, joista valtaosa oli tehty Yhdysvalloissa. Valitut tutkimusartikkelit käsittelevät seksuaalikasvatusta ja -terveyttä monikulttuurisesta näkökulmasta. Tarkoituksena oli selvittää monikulttuurista seksuaalikasvatusta sekä koota ja yhdistää alkuperäistutkimuksista tietoa *Seksuaaliterveyden edistäminen metropolialueella ja hoitotyön koulutuksessa -hankkeen* tueksi. Kirjallisuuskatsaus käsittelee monikulttuuristen nuorten tietoja, asenteita ja uskomuksia seksuaaliterveydestä ja -kasvatuksesta, nuorten seksuaalikäyttäytymistä sekä erityisesti monikulttuurisen seksuaalikasvatuksen haasteita ja kehittämisideoita. Opinnäytetyössä ilmeni tarve lisätutkimuksille koskien eurooppalaista ja pohjoismaalaista monikulttuurista seksuaalikasvatusta, sillä valtaosa käytetyistä tutkimuksista käsittelee Pohjois- ja Latinalaisen Amerikan väestöä, ja eri kulttuureissa tehtyjä tutkimuksia ei voida täysin yleistää. (Westerholm 2009, 1, 9, 27.)

Väestöliiton (2013) suorittama *Pusuhippaa, lääkärileikkejä, haikaravauvoja* -tutkimus kartoittaa alle kouluikäisten lasten seksuaalikasvatusta. Varhaiskasvatuksen ammattilaisille on esitetty verkossa kysely keväällä 2013, johon vastasi 507 työntekijää. Myös lasten huoltajille toteutettiin verkkokysely keväällä 2014, johon vastasi puolestaan 614 huoltajaa. Varhaiskasvatuksen työntekijöille

tehdyssä kyselyssä ilmeni, että pienten lasten seksuaalisuus näkyy päivittäin arjessa. Työntekijät kokivat tarvetta materiaalia seksuaalikasvatuksen tueksi. Vanhemmille tehdystä kyselystä korostui, että he suhtautuvat avoimemmin seksuaalikasvatukseen kuin varhaiskasvatuksen työntekijät. Molemmissa kyselyissä tuli ilmi, että seksuaalikasvatus terminä kuulostaa viralliselta ja vakavalta asialta, kun puhutaan termistä pienten lasten yhteydessä. (Väestöliitto 2021.)

6 Opinnäytetyön tehtävä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tehtävänä oli saada tietoa seksuaalikasvatuksesta varhaiskasvatuksessa monikulttuurisesta näkökulmasta. Tavoitteenamme oli koota varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä aiheesta sekä selvittää, kuinka monikulttuurinen seksuaalikasvatus näkyy heidän työssään. Tutkimuskysymyksemme olivat:

- 1) Miten monikulttuurisuus huomioidaan varhaiskasvatuksen seksuaalikasvatuksessa työntekijöiden näkökulmasta?
- 2) Miten monikulttuuristen perheiden huoltajat suhtautuvat seksuaalikasvatukseen varhaiskasvatuksessa, millainen merkitys sillä on yhteistyöhön päiväkodin työntekijöiden kanssa sekä lapsen seksuaalikasvatukseen varhaiskasvatuksessa?

7 Menetelmälliset valinnat

7.1 Laadullinen tutkimus

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus perustuu tutkijan tavoitteelle ymmärtää tutkittavana olevaa ilmiötä, merkityksiä tai ihmisen toimintaa tietyssä ympäristössä. Laadullinen tutkimus etenee ihmistieteisenä prosessina, joka ei automaattisesti kulje etukäteen suunniteltujen vaiheiden mukaisesti. Siinä

tutkimustehtävä, tutkimuskysymykset tai aineistonkeruumenetelmät voivat muoutua ja täsmentyä tutkimuksen edetessä. (Kiviniemi 2018, 62.) Laadullisen tutkimuksen yleisimpinä aineistonkeruumenetelminä käytetään haastattelua, kyseilyä, havainnointia ja erilaisiin dokumentteihin perustuvaa tietoa (Tuomi & Sarajärvi 2018a, 71).

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston keruu perustuu ihmisen kokemuksille ja tulkinnoille. Merkittävässä roolissa ovat ihmisen kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineisto kerätään usein haastattelemalla ihmisiä. Haastatteluiden tarkoituksena on, että haastateltava pukee sanoiksi omia kokemuksiaan ja ajatuksiaan, joista tutkija pyrkii muodostamaan mahdollisimman oikean tulkinnan. Haastateltavan puhe, eleet ja ilmeet viestivät haastateltavan kokemusmaailmasta, ja millä tavoin se välittyy tutkijalle. Myös tutkijan kyky kysyä, ymmärtää ja tulkita haastateltavan viestimistä on suuressa roolissa aineiston keruussa. (Laine 2018, 25, 28.) Laadullisen tutkimuksen avulla päästiin ymmärtämään tutkittavaa aihetta eli seksuaalikasvatusta varhaiskasvatuksessa kulttuurisen moninaisuuden näkökulmasta sekä lähestymään kohdejoukon ajatuksia aiheesta.

7.2 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Tutkimusta, joka perustuu haastatteluun, on kritisoitu, mutta pääosin niitä on pidetty metodisina Hirsjärvi & Hurme (2001) ongelmina, jotka ovat rahoituksella, koulutuksella ja kokemuksen tuomalla näkemyksillä ratkaistavissa. Eskolan (1975) mukaan haastattelussa haastattelija esittää suullisesti kysymykset, ja kirjoittaa ylös vastaukset. Haastattelun ja kyselyn ero on siis ainoastaan tiedonantajan tiedonkeruuvaihe. Haastattelun hyviä puolia on erityisesti joustavuus, sillä haastattelijalla on mahdollista esittää kysymykset uudelleen sekä oikaista mahdollisia väärinkäsityksiä. Lisäksi haastattelija voi selventää ilmauksia ja käydä haastattelun yhteydessä keskustelua tiedonantajan kanssa. Lisäksi kysymyksen esittämisjärjestyttä voidaan muokata haastattelun aikana, jos tutkija näkee sen aiheelliseksi. Tärkeintä on saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2018b, 148–151.)

Puolistrukturoidusta haastattelusta puhutaan lomakehaastattelun ja strukturoimattoman haastattelun välimuotona. Siitä ei kuitenkaan ole yhtä määritelmää. Yksi määritelmä on esimerkiksi, että kysymysten muoto on kaikille haastateltaville sama, mutta kysymysjärjestystä voidaan muuttaa haastattelijan toimesta. Toisen määritelmän mukaan kysymykset ovat haastateltaville samat ja haastateltavat saavat vastata kysymyksiin omin sanoin. Tällöin vastauksia ei ole sidottu tiettyihin vastausvaihtoehtoihin. Eräs näkemys määrittää puolistrukturoidun haastattelun niin, että kysymykset on ennalta määrätty, mutta niiden sanamuotoa voidaan muuttaa haastattelijan toimesta. Puolistrukturoimattomia menetelmiä yhdistää siis se, että joku haastattelun piirre on ennalta määritelty, mutta muutoin menetelmässä voidaan hyödyntää joustavuutta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47.)

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa kysymykset kohdennetaan tiettyyn teemaan, josta tiedetään haastateltavilla olevan kokemusta. Kysymykset eivät välttämättä ole yksityiskohtaisia, vaan oleellisinta on haastattelun eteneminen tietyn valitun teeman mukaan. Teemahaastattelussa keskitytään haastateltavien omiin tulkintoihin ja niiden merkityksiin, joiden avulla saadaan tietoa ja vastauksia tutkimuskysymykseen. Teemahaastattelu eroaa strukturoidusta lomakehaastattelusta, sillä siinä ei käytetä kysymysten tarkkaa muotoa, järjestystä tai valmiita vastausvaihtoehtoja, jolloin haastattelun vastaamisen vapaus tietyn teeman rajoissa tuo haastateltavien äänen kuuluviin. Teemahaastattelussa pääsee esiin haastateltavien omat tulkinnat ja keskeistä on heidän antamansa merkitykset asioille. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.)

Opinnäytetyössä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua, jossa haastateltavat saivat vastata omin sanoin. Teemahaastattelu oli sopivin aineistonkeruumenetelmä, sillä opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä tietoa varhaiskasvatuksen työntekijöiden mielipiteistä, näkökannoista ja kokemuksista aiheeseen liittyen. Teemahaastattelu mahdollisti työntekijöiden omien tulkintojen esiintuonnin sen vastaamisen vapauden ansiosta, kuitenkin määritellyn teeman raameissa.

Haastateltava joukko koostui viidestä varhaiskasvatuksen työntekijästä, johon kuului sekä miehiä että naisia. Haastateltaviin kuului varhaiskasvatuksen opettajia, lastenhoitajia sekä alan opiskelijoita. Haastateltavat työskentelivät työtehtävissään erilaisilla koulutustaustoilla. Koulutustaustoina haastateltavilla oli sekä korkeakoulututkintoja että toisen asteen koulutuksia. Osa haastateltavista oli ollut alalla pitkään, kun osalla taas kokemusta oli vähän. Kuitenkin kaikki haastateltavat olivat työskennelleet kyseisessä päiväkodissa 0–5 vuotta.

Haastattelut toteutettiin kyseisen päiväkodin tiloissa, jonka varhaiskasvatuksen työntekijöitä haastateltiin. Jokaista haastateltavaa haastateltiin yksilöllisesti erillisessä rauhallisessa tilassa, jossa oli vain haastateltava ja haastattelijat. Yhteen haastatteluun oli varattu aikaa yksi tunti. Haastatteluiden kestot vaihtelivat 20–40 minuutin välillä. Taustatietoina kysyttiin haastateltavien ikää, koulutustaustaa sekä aiempaa työkokemusta. Taustatiedot kysyttiin, jotta aineiston analysoinnissa nähtäisiin, oliko taustatiedoilla merkitystä haastateltavien näkemyksiin ja opinnäytetyön tuloksiin.

Teemahaastattelut kohdennettiin keskusteltaviin pääteemoihin, joiden alla oli alateemoja tuomassa syvyyttä pääteemasta keskusteluun. Haastattelutilanteet etenivät vastavuoroisessa ja vapaassa keskustelussa haastateltavien sekä haastattelijoiden välillä haastattelurungon teemojen johdattamana. Haastattelu-runko oli teema-alueuuttelo, joka toimi haastattelutilanteissa muistilistana ja tuki keskustelua. Haastatteluissa käytettiin myös apukysymyksiä tukena keskusteluille. Teemahaastattelu-runko löytyy opinnäytetyömme liitteistä (Liite 1). Haastattelutilanteesta pyrittiin tekemään mahdollisimman dialoginen ja vapaamuotoinen. Puolistrukturoidun haastattelun joustavuutta hyödynnettiin apukysymysten asettelussa sekä ilmaisujen selvennyksessä.

7.3 Laadullinen analyysi sisällönanalyysillä

Sisällönanalyysi on menetelmä, missä etsitään merkityssuhteita ja -kokonaisuuksia, joita koskeva tieto on kuvattavissa kirjallisina tulkintoina numeeristen tuloksien sijaan (Vilkkä 2021, 132). Aineistolähtöistä laadullista eli induktiivista

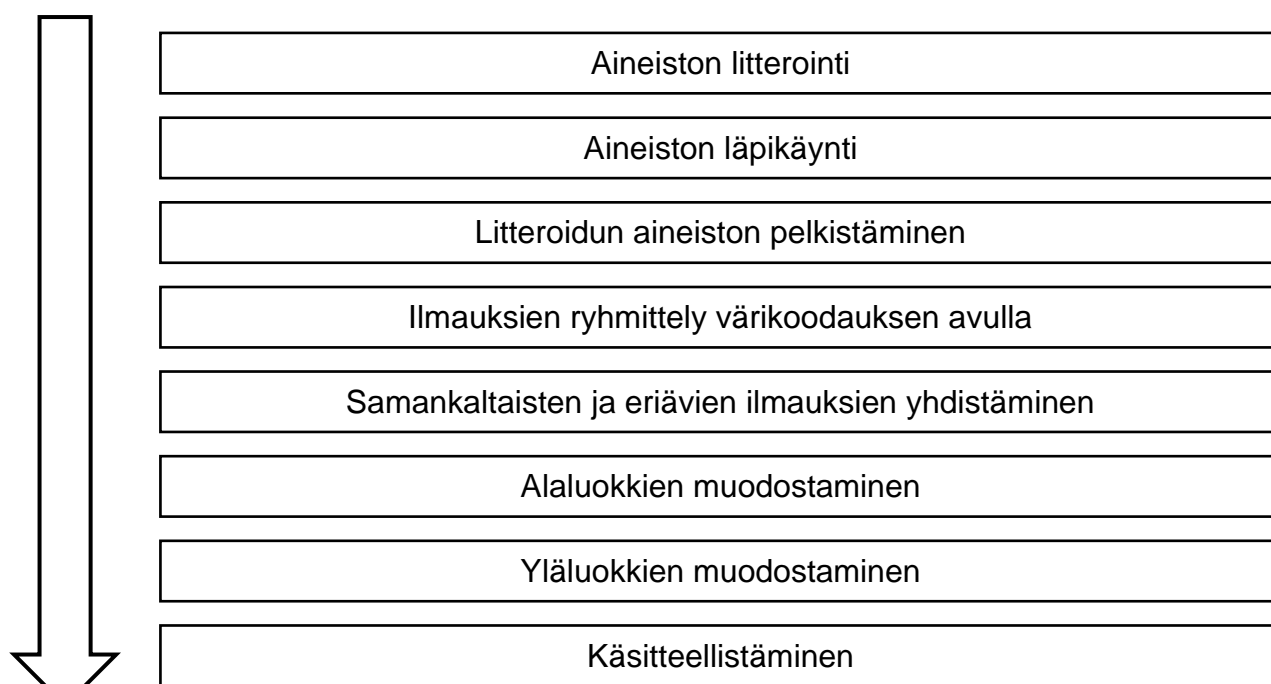
aineiston analyysia on Milesin ja Hubermanin (1994) mukaan kuvattu prosessiksi, joka on jaettu kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisenä vaiheena on redusointi, jossa aineisto pelkistetään. Toisessa vaiheessa aineisto ryhmitellään eli klusteroidaan. Kolmas vaihe on abstrahointi, jossa tapahtuu teoreettisten käsitteiden luominen. Analyysiyksikkö on yksittäinen sana tai lause, mikä tulee määrittää aina ensin ennen kuin analyysi aloitetaan. Analyysiyksikön määrittämiseen vaikuttaa tutkimustehtävä ja aineiston laatu. Käsitteitä yhdistellen saadaan loppujen lopuksi vastaus tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi 2018b, 221, 228.)

Redusoinnissa aineisto voi olla puhtaaksi kirjoitettu haastattelu tai havainnointi. Redusoinnilla eli pelkistämällä tarkoitetaan sitä, että aineistosta otetaan kaikki epäolennainen asia pois. Pelkistäminen voi tapahtua monella eri tavalla kuten etsimällä tutkimustehtävään liittyviä ilmaisuja alleviivaamalla samalla värillä samaa asiaa kuvaavia ilmaisuja, ja erilaisia ilmiöitä erivärisillä kynillä yliviivaamalla. Tällöin erotellaan aineistosta alkuperäisilmaukset ja pelkistetyt ilmaukset. Pelkistetyt ilmaukset listataan allekkain eri tiedostolle mitään kuitenkaan poistamatta. (Tuomi & Sarajärvi 2018b, 222–223.)

Klusteroinnissa eli ryhmittelyssä läpikäydään koodatut alkuperäisilmaukset. Tarkoituksena on etsiä yhteneväisiä tai eriväisyyksiä kuvaavia käsitteitä. Käsitteistä kootaan ryhmät ja muodostetaan alaluokkia tarkoituksena tiivistää aineistoa. Luokittelua jatketaan yhdistämällä alaluokkia yläluokiksi, ja yläluokkia taas yhdistämällä pääluokiksi. Pääluokkien nimeäminen tapahtuu kuvaavan aiheen mukaan. Tämän jälkeen muodostetaan vielä yhdistävä luokka, joka on yhteydessä koko tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi 2018b, 224–225.)

Viimeinen vaihe on aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen, jossa tutkija rakentaa käsitteiden avustuksella kuvauksen tutkittavasta kohteesta. Tässä vaiheessa erotellaan olennainen tieto aineistosta, ja valikoitujen tietojen perusteella saadaan tehtyä teoreettisia käsitteitä sekä johtopäätöksiä. Käsitteellistämistä jatketaan niin pitkälle kuin aineiston sisältö sen mahdollistaa. Täytyy tarkkailla, että aineistossa säilyy polku alkuperäiseen aineistoon. (Tuomi & Sarajärvi 2018b, 226–228.)

Opinnäytetyön lähestymistapana oli työntekijöiden näkökulmien ymmärtämiseen pyrkivä lähestymistapa, joten optimaalisinta oli käyttää analyysivaiheessa laadullista analyysia. Teemahaastattelusta saatava monipuolinen aineisto saadaan tiivistettyä laadullisella sisällönanalyysilla niin, että siitä tulee tiivis informatiivinen paketti, josta ei häviä alkuperäisestä aineistosta saadut olennaiset tutkimusta koskevat tiedot. Laadullinen sisällönanalyysi valittiin myös siitä syystä, että sen avulla saatiin informatiivinen ja olennaista tietoa sisältävä tiivis aineisto. Laadullinen sisällönanalyysi oli sopiva, koska haastateltavamme kohdejoukko oli pieni.

Kuvio 1. Analyysipolku.

Opinnäytetyössämme aineiston sisällönanalyysi alkoi nauhoitteiden litteroinnilla. Kirjoitimme nauhoitteet puhtaaksi sanatarkasti. Litteroidun aineiston pituudeksi tuli yhteensä noin 40 sivua. Nimesimme tiedostoon haastateltavat kirjain- ja numeroyhdistelmällä. Kävimme litteroinnit vielä läpi kuuntelemalla nauhoitteet ja tarkistamalla, että haastattelut ja litteroinnit täsmäävät. Litteroinnin jälkeen aloimme pelkistämään alkuperäisiä ilmauksia (kuvio 2).

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus
<p>”No aika pitkältikki tällä hetkellä se on niinku sen sosionomiopinnoissa saatujen tietojen ja taitojen varassa että siellä kyllä niinku hyvin mielestäni näihin asioihin sillon jo niinku otettiin kantaa ja muistaakseni harjotteluraportissakin oli tämmönen niinkun oliskohan se ihan tehtävä tai sitten kuitenkin harkkaan liittyen niinku nimenomaan tämmönen seksuaalikasvatus niinku teema. Ja toki on varmasti semmosia niinku sitten koulutuksia mihin pystyis nytkin osallistumaan mutta toistaseks en oo vielä sellasessa ollu mutta tota koen että niinku koulu... omassa koulutuksessa ainakin niin siihen on saanu kyllä hyviä lähtökohtia.”</p>	<p>Pitkälti sosionomiopinnoista saatujen tietojen ja taitojen varassa. Opinnoissa hyvin otettu kantaa seksuaalikasvatukseen ja saanut koulutuksensa kautta hyvät lähtökohdat seksuaalikasvatukseen.</p>

Kuvio 2. Esimerkki pelkistämisestä.

Pelkistämisen jälkeen siirryimme ryhmittelemään pelkistettyjä ilmauksia. Käytimme ryhmittelyssä apuna värikoodausta niin, että jokaisen haastateltavan ilmaukset olivat tietyllä värillä kirjoitettu. Tämä auttoi jäsentämään ja erottelemaan ilmauksia toisistaan. Yhdistimme ilmauksia samankaltaisuuksien mukaan, jonka jälkeen muodostimme ilmauksia ala- ja yläkategorioihin (kuvio 3).

Alakategoria	Yläkategoria
Oleellinen osa kehitystä, mutta missä iässä? Onko välttämättä oleellista ihan pienimmillä?	Seksuaalikasvatuksen merkitys lapsen kehitykselle
Oma keho ja ihmistuntemus hyvin oleellisia asioita, mitkä määrittävät ihmistä. Hyvä alkaa määrittämään jo pienenä	
Iso perusta identiteetille, itsetunnolle ja seksuaalisuudelle ylipäättänsä ja lapsen on hyvä tuntea omaa kehoaan	
Merkittävää että puhutaan oikeista asioista lasten kanssa ja ohjataan oikeaan tietoon. Pohja myös lapsen identiteetille	
Liittyy kaikkeen ja on jokaisen ihmisen ominaisuus, joka kulkee kaiken rinnalla	
Todella suuri merkitys. Lapsi oppii pienestä pitäen arvostamaan omaa kehoaan, yksityisyyttään ja ihmisten erilaisuutta. Ymmärtämään, että kaikki ovat omanlaisia yksilöitä ja yhtä arvokkaita	

Kuvio 3. Esimerkki ryhmittelystä ala- ja yläkategorioihin.

Viimeisessä vaiheessa eli käsitteellistämässä siirryimme tiivistämään aineistoa, jolloin keräsimme kaiken oleellisen tiedon ja kirjoitimme sen puhtaaksi valitsemiemme käsitteiden ympärille. Kävimme aineiston useaan kertaan läpi, jotta varmistuimme siitä, että kaikki tarvittava tieto on varmasti säilynyt ja kirjoitettu ylös. Tässä vaiheessa ylimääräinen epäolennainen tieto jäi pois ja saimme muodostettua tärkeitä johtopäätöksiä aineistostamme.

8 Tulokset

8.1 Johdanto tuloksiin

Tämän opinnäytetyön tutkimustulokset on jaettu teemahaastatteluista saadun aineiston mukaisesti pääteemoihin. Pääteemojen alla käydään läpi teemaan liittyviä aihealueita, joista haastatteluissa keskusteltiin tuomaan syvyyttä teemaan. Haastatteluissa keskusteltiin aluksi työntekijän omista näkemyksistä, ajatuksista ja mielipiteistä seksuaalikasvatukseen. Haastatteluissa kartoitettiin, kuinka työntekijä kokee seksuaalikasvatuksen ilmenevän päiväkodin arjessa, mitä työntekijä kokee seksuaalikasvatuksen olevan käytännössä sekä millainen merkitys seksuaalikasvatuksella on lapsen kehitykselle työntekijän mielestä. Haastatteluissa keskusteltiin myös työntekijän saamasta koulutuksesta seksuaalikasvatukseen sekä millaista koulutusta työntekijän mielestä seksuaalikasvatukseen tarvitaan. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden saamaa koulutusta seksuaalikasvatukseen haluttiin selvittää yleisesti sekä kokivatko he itse sen riittäväksi.

Seuraavana käsiteltiin monikulttuurisen lapsen seksuaalikasvatusta päiväkodissa sekä haastateltavien omia kokemuksia ja näkemyksiä aiheeseen. Haastatteluissa keskusteltiin ikä- ja kehitystason vaikutuksesta monikulttuurisen lapsen seksuaalikasvatukseen. Haastateltavat toivat esille näkemyksiään siitä, onko kulttuuritaustalla vaikutusta seksuaalikasvatuksen toteuttamiseen. Keskusteluaiheeksi nousi myös, kuinka seksuaalikasvatusta toteutetaan ilman yhteistä kieltä. Haastatteluissa kartoitettiin, millaiset välineet työntekijöillä on käytössään, mikäli työntekijällä ja lapsella ei ole yhteistä kieltä.

Haastatteluissa käsiteltiin myös työntekijöiden kokemuksia monikulttuuristen huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Haastatteluissa keskusteltiin yhteistyöhön liittyvistä haasteista liittyen kommunikointiin sekä kulttuuri-, näkemyks- ja uskonnollisiin eroihin sekä niiden vaikutuksesta lapsen seksuaalikasvatukseen. Lopuksi haastateltavat saivat kertoa omia kehitysideoitaan seksuaalikasvatukseen varhaiskasvatuksessa.

8.2 Työntekijän omat näkemykset seksuaalikasvatuksesta

Ensimmäisenä käsiteltiin seksuaalikasvatuksen ilmenemistä päiväkodin arjessa. Kaksi haastateltavaa koki, ettei varsinaista seksuaalikasvatusta toteuteta tarkoituksenmukaisesti päiväkodissa, vaan se ilmenee tilanteiden mukaan tulevissa asioissa. Tällaisia tilanteita oli toisen haastateltavan mukaan tyttö-poikaroolitilanteet ja lasten väliset tapahtumat. Toisen haastateltavan mukaan seksuaalikasvatuksen antaminen riippuu lapsen ikäryhmästä. Kyseinen haastateltava koki, ettei pienten lasten ryhmissä seksuaalikasvatusta ole erityisen paljon, kun taas isojen lasten ryhmissä aletaan puhumaan ihmiskehosta. Isojen lasten ryhmissä myös lasten kiinnostus sukupuolielimiin lisääntyy sekä näkyy puheessa.

”Miusta tuntuu, että se ei ainakaan sillä tavalla ehkä tarkoituksen mukaisesti varsinaisesti ilmene millään tavalla. Olisi erittäin hyvä idea, että sen sais siihen käytäntöön mukaan. Kyllähän se vasunkin (varhaiskasvatussuunnitelmankin) mukaisesti pitäis siellä olla. Ja sitä ei hirveästi koulussaakaan välttämättä käydä läpi, mutta sanotaanko, että tarkoituksenmukaisesti, niin tässä talossa sitä ei ehkä sillä tavalla opetetakaan sitten kumminkaan.”

Osa haastateltavista puolestaan kuvaili suoraan seksuaalikasvatuksen toteutumista päiväkodin jokapäiväisessä arjessa. Seksuaalikasvatuksen koettiin toteutuvan niin lasten välisissä kuin myös lasten ja aikuisten välisissä tilanteissa, joissa opetellaan muiden kohtelemista, käyttäytymisnormeja sekä tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Tilanteissa lapset oppivat myös omasta sekä muiden fyysisen koskemattomuuden kunnioittamisesta turvataitokasvatuksen avulla. Seksuaalikasvatus ilmenee myös esimerkiksi vessakäynneillä, joissa lapset oppivat hygieniasta sekä vessa- ja kehorauhan kunnioittamisesta.

Pienten lasten ryhmässä ohjatuissa toiminnoissa opetellaan kehonosien nimeämistä ja toimimista sekä tyttöjen ja poikien fyysisiä eroavaisuuksia. Yksi haastateltava nosti esille, että fyysisten eroavaisuuksien opettelussa olisi tärkeää jättää pois vahva tyttö-poikaerottelu lasten arjessa, jolloin lapsia ei ohjattaisi vahvasti tiettyyn sukupuoleen, vaan lapsille opetettaisiin jo nuoresta alkaen sukupuolen moninaisuutta.

”Mutta ite näkisin, että myöskään semmonen tyttö-poikaerottelu ei oo kuitenkaan oikein. Toki sekin, että meissä on erot, mut myös se, et me ei välttämättä olla pelkästään tyttöjä tai poikia.”

Useassa haastattelussa ilmeni lasten seksuaalikasvatuksen olevan edelleen tabu ja vaikeasti lähestyttävä aihe, sillä sanat seksuaalisuus ja lapset yhdistettynä samaan asiaan ajatellaan yleisesti negatiiviseksi ja vaietuksi asiaksi. Pienten lasten seksuaalikasvatus yhdistetään helposti samankaltaiseksi yläasteen terveystiedon tuntien kanssa, jossa jo konkreettisesti näytetään seksuaalisuuteen liittyviä asioita. Pienten lasten seksuaalikasvatuksesta puhutaankin usein mieluummin kehotunnekasvatuksena, joka on helpommin lähestyttävä käsite. Haastateltavien mukaan seksuaalikasvatus kuitenkin kuuluu varhaiskasvatussuunnitelmaan ja olisi hyvä saada käytäntöön mukaan tarkoituksenmukaisena opetuksena.

”Se on varmasti edelleenkin aika semmonen tabuasia tietyllä tapaa. Siinä on jo se sana seksuaalisuus jotenkin nykypäivänä ylipäättään yhistetään suoraan, että se on joku semmonen kielletty asia. Ja kun siihen laitetaan vielä lapset siihen samaan, niin se on aika vaiettu, ja vaikka ei vaiettu oisikaan, niin aika vaikeasti lähestyttävä asia.”

Haastatteluissa keskusteltiin seuraavaksi, kuinka työntekijät kokevat seksuaalikasvatuksen tärkeyden ja merkityksen lapsen kehitykselle. Haastateltavat olivat kaikki yhtä mieltä siitä, että seksuaalikasvatuksella on todella suuri merkitys lapsen kehitykselle. Seksuaalisuus on ominaisuus, joka kulkee läpi koko elämän ja seksuaalikasvatus luo perustan ihmisen identiteetille, itsetunnolle ja seksuaalisuudelle ylipäättensä. Lapsi oppii tuntemaan ja arvostamaan omaa kehoaan, yksinäisyyttä, ihmisten erilaisuutta ja kaikkien olevan omanlaisiaan yksilöitä ja yhtä arvokkaita. Seksuaalikasvatus pienellä ikää vähentää häpeän kokemuksia, vääränlaisuuden tunteita ja vertailua muihin lapsena sekä myöhemmin elämässä.

”Siihen tottakai pyritään, että jokainen sais kasvaa sellaisena, ku on ja se ajatus kantas myös myöhemmässä elämässä.”

Eräs haastateltava nosti haastattelussa esille pohtivansa, että vaikka seksuaalikasvatus on merkittävä osa lapsen kehitystä, niin missä iässä se on oleellista.

Haastateltava pohti, onko seksuaalikasvatuksen antaminen päiväkodin pienimmille lapsille välttämättä oleellista. Päiväkodin pienimmät lapset eivät ymmärrä tuotettua puhetta, jota heille puhutaan. Kuitenkin haastateltavan mielestä etenkin nykypäivänä avoimuus seksuaalikasvatuksessa on korostunut, kun seksuaalisuuteen liittyvät asiat eivät ole enää niin yksiselitteisiä, mitä ne olivat esimerkiksi hänen lapsuudessaan ja nuoruudessaan.

Eräs haastateltava nosti esille, että on merkittävää puhua lasten kanssa oikeista asioista, kuten esimerkiksi mistä vauvat tulevat. Lapsilla on erilaisia käsityksiä lisääntymisterveydestä, kun tietoa on kertynyt satukirjoista sekä kotoa opituista tarinoista. Haastateltavan mielestä jo varhaiskasvatuksen puolella olisi tärkeää, että työntekijät ohjaisivat lasta oikeaan tietoon.

Haastatteluissa käsiteltiin työntekijän saamaa koulutusta seksuaalikasvatukseen. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden haastateltavien kokemukset opintoihinsa sisältyneistä seksuaalikasvatuksen opinnoista vaihtelivat oppilaitoksen mukaan. Yksi haastateltava koki, että hänen opinnoissaan oli hyvin otettu kantaa seksuaalikasvatukseen ja saanut koulutuksensa kautta hyvät lähtökohdat seksuaalikasvatukseen. Toinen haastateltava oli käynyt kaksi seksuaalisuuteen liittyvää vapaavalintaista kurssia Suomen ammattikorkeakoulujen yhteisessä digitaalisessa opintotarjontaportaalissa, joissa toisessa käsiteltiin myös lapsen seksuaalisuutta. Kolmas haastateltava muistaa tutkintoonsa kuuluneen jotain seksuaalisuuteen liittyvää, muttei muista niistä mitään.

Toisen asteen koulutuksessa opiskeleva haastateltava ei juurikaan ollut saanut koulutusta seksuaalikasvatukseen. Yleinen ohjeistus oli ollut, kuinka lapselle kerrotaan kaikilla ihmisillä olevan uimapukualue, jonne ei saa koskea. Kyseinen haastateltava uskoi yliopistossa ja korkeakoulussa seksuaalikasvatuksen opintojen olevan laajempaa ja spesifimpää. Toinen toisen asteen koulutuksen suorittanut haastateltava oli viimeksi kyseisissä opinnoissaan saanut jonkinlaista koulutusta seksuaalikasvatukseen.

”Mie en oo juurikaan saanu koulutusta siihen. Ja on se miun mielestä aika tärkeätä saada kaikki mahollinen. Lähinnä se mitä mie oon saanu, ni on semmonen ”no kerro lapselle, että kaikilla on uikkarialue ja sinne ei kosketa” -tyylinen. Koulussa ei oo kauheesti asioista puhuttu sillon, kun mie oon ollu ainankaa.”

Haastatteluissa keskusteltiin myös haastateltavien näkemyksistä siihen, millaista koulutusta seksuaalikasvatukseen heidän mielestään tarvitaan. Kaikissa haastatteluissa nousi esiin tarve aktiivisesti päivitetuille, säännöllisille ja ajantasaisille henkilökunnan koulutuksille työpaikoilla, joissa käydään läpi perusteellisesti lasten seksuaalikasvatusta. Vaikka aikaisemmissa koulutuksissa olisi saanut koulutusta seksuaalikasvatukseen, ajan myötä tiedot voivat unohtua sekä ajan muuttuessa tieto vanheta.

”Koulutuksia vois sitten toki järjestää ihan työpaikoillekin, että vaikka minä muistasinkin nyttän kaiken niiltä koulutunneilta, niin mie en välttämättä 10 vuoden päästä enää muista.”

Haastatteluissa nousi esille, että seksuaalikasvatus on nostanut päätään enemmän nykypäivänä. Henkilökunnan on tärkeää saada sama tieto ja lähtökohdat, jotta lapset saavat yhteneväistä seksuaalikasvatusta. Koulutuksiin voisi sisältyä esimerkiksi asiantuntijaluentoja ja pienryhmätyöskentelyä, jossa henkilökunta saisi jakaa ajatuksia, kokemuksia ja näkemyksiään aiheeseen liittyen. Päiväkohteihin toivottiin myös lisää materiaalia seksuaalikasvatukseen. Yksi haastateltava nosti esille, että opinnoissa tulisi olla pakollisia seksuaalisuuteen liittyviä kursseja.

”Siis sehän ois ihanteelline tilanne, että siinä sais koko henkilökunta sen saman tiedon ja sen saman lähtökohdan. Ja kun on niin monta erilaista tapaa kuitenkin antaa sitä seksuaalikasvatusta.”

8.3 Monikulttuurisen lapsen seksuaalikasvatus varhaiskasvatuksessa

Haastatteluissa tuli ilmi, että ikä- ja kehitystaso vaikuttaa seksuaalikasvatuksen opetuksen monipuolisuuteen. Verbaalinen eli sanallinen viestintä on erilaista eri-ikäisten monikulttuuristen lasten kanssa. Haastateltavat olivat kaikki yhtä mieltä siitä, että tiedollinen käsitys on erilaista eri-ikäisillä lapsilla. Päiväkodin

arjessa isompien lasten ryhmissä erilaiset tunteet näkyvät enemmän, tunteita käsitteellistetään ja sanoitetaan. Erään haastateltavan kokemuksen mukaan vanhemmilla monikulttuurisilla lapsilla on tullut tarve omaan vessatilaan tai tietyn sukupuolen hoitajaan.

Monikulttuuristen lasten kasvaessa heiltä alkaa heräämään entistä enemmän kysymyksiä, kun taas pienten ryhmässä seksuaalikasvatus on vielä pääpiirteisempää sekä konkreettisempää esimerkiksi kehonosien tunnistamista ja nimeämistä. Pienten lasten kanssa toiminta on pitkälti tavallista hoitotyötä, eivätkä he noteeraa seksuaalikasvatuksesta aiheena erityisemmin. Isompien lasten kanssa korostuu lasten oma kiinnostus aihetta kohtaan ja keskustelun osuus lisääntyy. Yksi haastateltavista nosti esille, että pienempien monikulttuuristen lasten kanssa seksuaalikasvatuksen tukena käytetään vuorovaikutustilanteissa enemmän erilaisia vuorovaikutusta tukevia välineitä hyödyksi kuten kuvakortteja, käsinukkeja, loruja, lauluja ja tablettia.

Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että kulttuuritaustalla on vaikutusta seksuaalikasvatuksen toteuttamiseen päiväkodissa. Puolestaan osa työntekijöistä, joilla ei niinkään ollut vielä kokemusta monikulttuurisen lapsen kanssa työskentelestä, koki ettei kulttuuritaustalla ole vaikutusta seksuaalikasvatuksen toteuttamiseen. Eräs haastateltava koki, että jos seksuaalikasvatusta alettaisiin tuomaan esille enemmän päiväkodissa, voisi sukupuoliroolit aiheuttaa keskustelua huoltajien kanssa.

”No kyllä varmasti monikulttuurisissa lapsissa näkyy se, että varsinkin pojat ovat silleen asetettu ensinnäkin vähän ylemmäksi. Sitten tytöt ovat taas vähän niin kuin alempana. Sen selkeästi huomaa, jos vaikka samassa perheessä on tyttö ja poika, että poikaa kohdellaan jollain tavalla erityisemmin kuin sitä tyttöä. Sen minä ainakin olen nähnyt ja kokenut.”

Haastatteluissa nousi esille, että yhteisen kielen puuttuminen tuo omat haasteensa seksuaalikasvatuksen toteuttamiseksi. Eräs haastateltavista toi esille, että monikulttuurisilta lapsilta tulee vähemmän kysymyksiä koskien seksuaalisuutta, mitä kantasuomalaisilta lapsilta. Haastatteluissa ilmeni, että varhaiskasvatussuunnitelman keskustelussa on huomattu olevan yleensä miespuolinen

huoltaja kuin naispuolinen, vaikka miespuolinen huoltaja osallistuisikin lapsen hoitoon vähemmän.

Eräs haastateltavista toi ilmi, että olisi hyvä, jos työntekijät perehtyisivät lapsen kulttuuriin etukäteen. Keskustelemalla huoltajien kanssa saataisiin tietoa siitä, kuinka heidän kulttuurissaan on tapana toimia. Osalle työntekijöistä oli tullut vastaan maahanmuuttajataustaisten lapsien kohdalla huoltajilta esiintyneitä toiveita liittyen pukeutumiseen nukkumaan mennessä ja vessatilan yksityisyyteen sekä hoitajan edustamaa sukupuolta koskien.

Haastatteluissa tuli ilmi, että kielimuuri vaikuttaa monikulttuuristen lasten seksuaalikasvatukseen. Tämän johdosta kysyimmekin haastateltaviltamme, kuinka seksuaalikasvatusta toteutetaan ilman yhteistä kieltä. Haastateltavien mukaan monikulttuuristen lasten kanssa toteutetaan seksuaalikasvatusta samalla tavalla kuin muitakin aihealueita. Haastatteluissa nousi esille, että apuvälineenä kommunikaation tukena yleensä on selko- ja elekieli, kuvakortit ja kirjat. Lisäksi haastateltavat kokivat myös hyviksi apuvälineiksi erilaiset laululeikit, kuvat, kuvitettu materiaali, erilaiset kommunikoinnin apuvälineet ja Papunetissä itse koottavat materiaalit.

”Oikeastaan missä tahansa muussakin aihealueessa olipahan kyse sitten seksuaalikasvatuksesta, tunnekasvatuksesta tai ihan mistä tahansa, niin ne ovat kuvakortit ja muut sellaiset millä sitä lähetään viemään eteenpäin. Jos sitä yhteistä kieltä vaan ei ole, niin ne ovat ne apuvälineet, selko- ja elekieli, mitä sitten lähetään käyttämään siinä vaiheessa.”

Eräs haastateltavista nosti esille, kuinka monikulttuurinen lapsi voi hämmentyä kielimuurin vuoksi, kun päiväkodissa käsitellään seksuaalikasvatusta. Haastateltava koki, että kyseisissä tilanteissa olisi hyvä käydä keskustelua huoltajien kanssa aiheesta ja sen käsittelystä. Jos huoltajat keskustelisivat lapsen kanssa seksuaalikasvatuksesta kotona, niin lapsen olisi helpompi ymmärtää päiväkodissa käsiteltävää aihetta.

” Lapsi voi hämmentyä, että mitähän ihmettä tässä nyt käydään läpi. Mutta varmaan sinne kotiin viedään se viesti ja siellä sitten voivat keskustella ja sitten lapsi on enemmän kartalla sitten täällä.”

8.4 Työntekijöiden kokemukset monikulttuuristen huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä

Vain yhdellä haastateltavalla oli kokemusta yhteistyöstä monikulttuurisen lapsen huoltajien kanssa liittyen lapsen seksuaalikasvatukseen. Kyseiset kokemukset olivat liittyneet tilanteisiin varhaiskasvatussuunnitelman keskusteluissa, joissa käsiteltiin lapsen arjentaiteja ja hygienia-asioita. Haastateltava toi esille, että esimerkiksi maahanmuuttajataustaiset vanhemmat voivat jäädä helposti ulkopuolelle päiväkodin tapahtumien tiedotuksista kielimuurin takia. Monikulttuuristen huoltajien ja päiväkodin välistä kommunikaatiota tulisi haastateltavan mielestä vielä kehittää. Mahdollisuuksien mukaan varhaiskasvatussuunnitelman keskusteluissa käytetään tulkkia, joka mahdollistaa molemminpuolisen kommunikoinnin. Yksi haastateltava toi esille, että olisi tärkeää saada sujuva yhteistyösuhte syntymään huoltajien ja päiväkodin työntekijöiden välillä. Tällöin kaikilla olisi yhteneväinen linja lapsen seksuaalikasvatukseen, jolloin lapsi ei saisi ristiriitaista tietoa kotona ja päiväkodissa.

Haastatteluissa selvitettiin myös huoltajien ja työntekijöiden välisiä eriäviä arvoja sekä näkemyksiä. Osa haastateltavista koki, että kulttuuriin ja uskontoon liittyvät näkemuserot monikulttuuristen huoltajien ja päiväkodin välillä lapsen seksuaalikasvatuksessa kumpuavat vahvasti. Yksi haastateltava kuitenkin koki, että lapset ovat päiväkotikäisenä vielä niin nuoria, ettei kulttuuriset arvot kosketa heitä vielä voimakkaasti. Myöhemmällä iällä mukaan tulevat esimerkiksi pukeutumiskysymykset, kuten hunnutus.

Haastatteluista ilmeni, että suurimmat näkemuserot työntekijöiden ja monikulttuuristen huoltajien välillä liittyivät sukupuolirooleihin ja sukupuolierotteluun. Huoltajilla voi olla esimerkiksi näkemyksiä, etteivät tytöt ja pojat saa leikkiä keskenään tai vastakkaiselle sukupuolelle oletettuja leikkejä. Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että ristiriitatilanteissa työntekijän tulee kunnioittaa perheen kulttuuria, mutta mielipiteet vaihtelivat siitä, kuinka eriävät näkemykset vaikuttavat seksuaalikasvatuksen antamiseen. Kaksi haastateltavaa oli sitä mieltä, että pyritään kertomaan huoltajille, kuinka Suomessa toimitaan ja työntekijän työkuvaan kuuluu opettaa lapselle tietyt määrätyt asiat, mutta seksuaalikasvatusta

annetaan varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti huoltajien näkemyksistä tai kielloista huolimatta. Esimerkiksi sukupuolierottelu riitelee Suomen yhteiskunnan arvomaailman kanssa sekä on mahdollisuus toteuttaa, joten tällaisissa tilanteissa ei toimita huoltajien näkemysten mukaan. Lasta ei voida kieltää leikkimästä ja kaikkia kohdellaan tasa-arvoisesti, joka on myös varhaiskasvatussuunnitelman mukaista toimintaa.

”Vasussakin (varhaiskasvatussuunnitelmassakin) tulee nää moninaisuus asiat, muitten hyväksyminen ja sukupuolisensitiivisyys. Että et sie voi sukupuolen perusteella syrjiä tai leikkejäkään kieltää, että et saa leikkiä nukeilla, kun olet poika.”

Yksi haastateltava kokee, että työntekijöiden tulee kunnioittaa huoltajien toiveita, kulttuuria ja uskontoa, jotka ovat arkoja aiheita monikulttuurisessa perheessä. Kyseinen haastateltava kokee, että asioista voidaan keskustella, mutta lopputulema ei välttämättä muutu. Työntekijöiden puuttuessa huoltajien näkemyksiin saattavat huoltajat kokea tämän loukkauksena kulttuuriaan kohtaan.

”Meidän kuitenkin pitäisi pystyä kunnioittamaan heidänkin niitä toiveita ja heidän kulttuuria ja uskontoja se on vähän semmoinen kaksteränen juttu. Niin jos menee sörkkimään niin voi tulla takaisin pahemmin.”

Haastatteluissa haluttiin selvittää, onko lapsen seksuaalikasvatus aiheena arka ottaa puheeksi monikulttuuristen huoltajien kanssa. Useamman haastateltavan mukaan lasten seksuaalikasvatus on vaikea ja tabu aihe, joten se on suurimalta osin haastava aihe niin monikulttuurisille kuin kantasuomalaisillekin huoltajille. Työntekijät uskoivat, ettei kulttuuritaustasta huolimatta huoltajat pidä lapsensa seksuaalisuudesta puhumisesta ja huoltajien vastaanotto aiheeseen koetaan negatiiviseksi. Erään haastateltavan mukaan aihe on helpompi ottaa puheeksi huoltajien kanssa silloin, kun huoltajalta itseltään löytyy tietoa seksuaalikasvatuksesta esimerkiksi mahdollisesti ammattinsa kautta. Vähäinen tieto lasten seksuaalikasvatuksesta lisää huoltajien ennakkoluuloja ja väärinymmärryksiä aihetta koskien. Tällöin seksuaalikasvatuksen puheeksi ottaminen huoltajien kanssa voi olla henkilökunnalle mahdollisesti kiusallista. Monikulttuuristen huoltajien kanssa haasteita tuo se, kun ei vielä tiedetä, kuinka kyseisessä kulttuurissa ja perheessä puhutaan seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Yhden

haastateltavan kokemukset pitkään Suomessa asuneiden monikulttuuristen huoltajien kanssa on ollut positiivisia ja huoltajat keskustelleet asioista avoimesti. Suoraan sota-alueelta tulevien maahanmuuttajaperheiden kanssa ei ensimmäisenä kiinnitetä huomiota seksuaalikasvatukseen.

Myös henkilökunnan mahdollisesti puutteellinen tai riittämätön tieto ja kokemus seksuaalikasvatuksesta voi lisätä vaikeuksia ottaa aihe puheeksi monikulttuuristen huoltajien kanssa. Myös huoltajien ja työntekijöiden yhteisen äidinkielen puuttuminen sekä seksuaalikasvatuksen englanninkielisen sanaston heikkous kummaltakin osapuolelta lisää paineita työntekijöille ottaa aihe puheeksi. Yksi haastateltava nosti esiin, että keskustellessa monikulttuurisen perheen miespuolisen henkilön kanssa naispuoliset työntekijät eivät saa ääntään kuuluviin, mutta samaa sukupuolta olevan työntekijän kanssa yhteys syntyy helpommin.

”Henkilökunnan osalta varmasti siinäkin sitä kiusallisuutta voi olla olemassa juurikin sen takia, koska monikaan ei sitä sillä tavalla suoraan lähe toteuttamaan ja ei välttämättä ole mitään muuta kun ne jotkut muutamat luennot mitä siellä koulussa on kuullu. Niin ei ole ehkä silleen selkeästi sillä hetkellä tiedossakaan, että mitä se (seksuaalikasvatus) ylipäätään on sitten sisällöllisesti.”

Haastatteluissa kysyttiin päiväkodin työntekijöiltä, selvitetäänkö huoltajilta näkemyksiä seksuaalikasvatuksen toteuttamisessa. Lisäksi mikäli näkemyksiä selvitetään, kuinka ne huomioidaan käytännössä. Monikulttuuristen lasten huoltajien näkemysten selvittäminen herätti eriäviä näkemyksiä haastateltavissa. Osa haasteltavista koki, että on hyvä selvittää huoltajien näkemyksiä koskien seksuaalikasvatuksen toteuttamista varhaiskasvatuksessa, kun taas osa koki, ettei niitä tarvitse selvittää, sillä seksuaalikasvatus on varhaiskasvatussuunnitelman mukaista toimintaa. Suurin osa haastateltavista oli yhtä mieltä siitä, että olisi hyvä informoida huoltajia, mitä päiväkodissa tehdään, muttei pyydetä lupaa huoltajilta seksuaalikasvatuksen toteuttamiseen. Haastattelussa nousi esimerkki tilanne, jos lasta mietityttäisi jokin seksuaalisuuteen liittyvä asia, ja se ohitettaisiin vanhempien toiveesta, niin se voisi jäädä vaivaamaan lapsen mieltä ja vaikuttaa jopa lapsen käyttäytymiseen.

Osa haastateltavista nosti esille, että olisi hyvä kysyä huoltajien toiveita liittyen lasten seksuaalikasvatukseen esimerkiksi lomakkeiden avulla, kuulumisten vaihdon yhteydessä tai varhaiskasvatussuunnitelman keskustelun yhteydessä etenkin, jos keskustelussa on tulkki mukana. Eräs haastateltavista pohti, miksei näkemyksiä voisi selvittää, kun muutenkin vanhempien toiveita kuunnellaan ja otetaan vastaan.

”Minä en ole itse ikinä selvittänyt. Mutta miksi ei voisi, kun kyllähän siinä muutenkin vanhempien toiveita kuunnellaan ja otetaan vastaan.”

Oli myös näkemyksiä, että pyritään toimimaan toiveiden mukaan, jos ne eivät ole mahdottomia toteuttaa, mutta samalla tuoden esille se, kuinka Suomessa on tapana toimia. Näkemysten kysyminen huoltajilta loisi luottamusta ja vahvistaisi yhteistyötä työntekijän ja huoltajan välillä. Työntekijän näkemys ei välttämättä ole ainut ja oikea, jonka vuoksi onkin hyvä kysyä mielipiteitä välillä myös huoltajilta samalla tuoden vanhemmille esille tasa-arvo näkökulmaa.

”Olisi mielenkiintoista kuulla, että minkälaisia näkemyksiä vanhemmilla on, mutta myöskin perustella sitten sitä, että se vasu (varhaiskasvatussuunnitelma) on kuitenkin meidän tärkein työkalu.”

Lisäksi haastateltavat saivat kertoa, kuinka monikulttuuristen huoltajien toiveet tulevat muiden työntekijöiden tietoon eli millaista tiedon kulku on puhuttaessa seksuaalikasvatuksesta. Suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että huoltajien toiveet tulevat myös muidenkin työntekijöiden tietoon. Toiveet välitetään eteenpäin etenkin silloin, jos tieto on sellaista, mitä muidenkin on hyvä saada tietoonsa. Eräällä haastateltavista oli kokemus, että huoltajilta tulee ylipäättään vähän toiveita.

”Ja toki sitä vanhemmille painotetaan myöskin varmaan siinä tilanteessa, että jos he nyt yhdelle aikuiselle kertoo, niin uskoisin että vanhemmatkin toivovat, että kaikki sitten tietää siitä.”

Haastatteluissa tuli useampaan kertaan esille, että ei ole merkitystä koskeeko huoltajan esittämä toive seksuaalikasvatusta vai jotain muuta, niin toive välitetään myös muille ryhmän työntekijöille tietoon. Haastatteluissa nousi esille työntekijän toive, että huoltajien toiveita käytäisiin yhdessä läpi esimerkiksi

tiimipalaverissa, eikä tieto vain välitettäisi ohimennen suullisesti. Eräs haastateltavista ei ollut lyhytaikaisena sijaisena kertonut tietoa eteenpäin huoltajan toiveesta itse, mutta kuitenkin on sitä mieltä, että toiveet olisi hyvä kertoa eteenpäin, niin että koko tiimi on tietoinen huoltajan esittämästä toiveesta.

” No kyllä se (tieto) tulee. Kyllä se suullisestekin kulkee aika hyvin minun mielestäni. Riippuu toki tiimistä, miten kukin muistaa mitään sanoa, mutta kyllä tuommoinen aihealue on semmoinen. Tietysti, jos on toisen seksuaalisuutta loukattu, niin siinä tapauksessa aina tällaiset varmasti tulee eteenpäin kaikkien tietoon.”

Haastatteluissa keskusteltiin työntekijöiden näkemyksistä siihen, jos monikulttuuristen lasten huoltajat kieltäisivät oman lapsensa kohdalta seksuaalikasvatuksen toteuttamisen. Haastateltavilla oli erilaisia näkemyksiä, kuinka olisi paras toimia tällaisessa tilanteessa. Osa työntekijöistä oli sitä mieltä, että asiasta voitaisiin keskustella ja pyrittäisiin tekemään asiasta mahdollisimman neutraali esimerkiksi näyttämällä konkreettisesti, mitä on tehty ja minkälaista kirjallisuutta luettu. Osa haastateltavista katsoi, että vanhempien toiveita täytyy kunnioittaa, ja näin ollen mennään vanhempien toiveiden mukaan. Eräs työntekijöistä jäi pohtimaan, kuuluuko ihmisoikeuksiin oikeus saada tietoa liittyen seksuaalikasvatukseen ja ajatus tuntui oudolta, jos joutuisi jättämään huomioimatta lasta askarruttavat kysymykset.

8.5 Kehitysideat

Haastatteluissa nousi esille, kuinka tärkeää on tuoda seksuaalikasvatusta enemmän esille varhaiskasvatuksessa eri tavoin. On hyvä muistuttaa ja painottaa, että seksuaalikasvatustakin on olemassa ja sillä on suuri merkitys lapsen kehitykselle. Muutama haastateltava toivoi säännöllisiä lisäkoulutuksia muutama vuoden välein, jotta tieto pysyy ajantasaisena. Koulutuksia toivottiin muun muassa kaupungilta järjestettäväksi. Päiväkodin sisällä on erilaisia tapoja toteuttaa seksuaalikasvatusta. Haastatteluissa nousikin toive, että talon sisäisissä työiloissa tai suunnittelupäivissä käytäisiin läpi, kuinka missäkin ryhmässä seksuaalikasvatus toteutuu. Haastateltavat toivoivat aiheesta avoimempaa keskustelua.

”Olisi hyvä tuoda sitä enemmän esille siellä ylipäätään, että esimerkiksi just tekin, kun tulitte tänne meidän päiväkodille nyt, niin tämä pelkästään jo avasi minulle aika paljon sillä tavalla asiaa, että ehkä tämä on asia mitä pitää ruveta tuomaan esille ylipäätään. Eli sitä sanosin, että eri tavoilla alkaa vaan sitä tuomaan esille sitten varhaiskasvatuksen puolelle.”

Eräs haastateltavista toi ilmi, kuinka tärkeää olisi saada yhteistyökuvio syntymään huoltajien kanssa niin, että työntekijöillä sekä huoltajilla olisi yhtäläinen linja seksuaalikasvatuksen toteuttamisessa. Huoltajien tiedottamiseen toivottiin myös muutosta niin, että huoltajat saisivat jonkinlaisen tiivistelmän koskien seksuaalikasvatuksen toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa. Lisäksi haastateltavat toivoivat enemmän materiaalia, kuinka seksuaalikasvatusta voidaan toteuttaa eri ikäisten lasten kanssa sekä myöskin oppaita eri ikäryhmille, jotka olisivat kirjoitettu ja kuvitettu valmiiksi. Aihetta pidettiin tärkeänä ihan jo kantasuomalaisen keskuudessa, mutta etenkin maahanmuuttajaperheiden.

”Varmaan jotain tommoisia oppaita voisi olla, millä tavalla sitä eri ikäryhmille voisi esittää ja puhua ja tuoda julki enemmän. Semmoiset oppaat vois olla hyviä. Et en tiedä, se voisi olla semmoinen kirjoitettu materiaali ja kuvitettu jollain tavalla, mutta en nyt lähtisi mitenkään mediapainotteisesti sitä kuitenkaan vielä tässä vaiheessa tekemään.”

Haastatteluiden lopuksi halusimme vielä pyytää haastateltavilta kommentteja ja kysymyksiä aiheeseen liittyen. Haastateltavilla oli mahdollisuus kertoa tai kysyä meiltä aiheesta. Eräs haastateltavista halusi lisätä, kuinka tärkeän aiheen olemme valinneet opinnäytetyöksi. Eräs haastateltava korosti vielä lopuksi, kuinka ylipäätään lisäkoulutus seksuaalikasvatuksen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa olisi paikallaan.

9 Pohdinta

9.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyö pyrki vastaamaan tutkimuskysymyksiin ”miten monikulttuurisuus huomioidaan varhaiskasvatuksen seksuaalikasvatuksessa työntekijöiden näkökulmasta” sekä ”miten monikulttuuristen perheiden huoltajat suhtautuvat seksuaalikasvatukseen varhaiskasvatuksessa, millainen merkitys sillä on yhteistyöhön päiväkodin työntekijöiden kanssa sekä lapsen seksuaalikasvatukseen varhaiskasvatuksessa”. Haastattelujen perusteella monikulttuurisuus huomioidaan varhaiskasvatuksen seksuaalikasvatuksessa etenkin vuorovaikutuksen osalta. Vajavainen suomen kielen taito tuo omat haasteensa seksuaalikasvatuksen toteuttamiseen. Haastateltavat kokivat kuitenkin erilaisista apuvälineistä kuten kirjoista ja kuvista olevan hyötyä vuorovaikutuksen tukena monikulttuuristen lasten kanssa. Tuloksissa nousi esille, kuinka lapsi saattaa jopa hämmentyä aiheen käsittelystä ilman yhteistä kieltä. Näissä tilanteissa korostuu päiväkodin ja kodin välisen yhteistyön merkitys, jotta lapselle selvennetään päiväkodissa käsiteltyjä aiheita kotona hänen omalla äidinkielellään.

Ingman-Fribergin (2015) varhaiskasvatuksen työntekijöille suunnatun tutkimuksen mukaan seksuaalikasvatus sanana koetaan liian voimakkaaksi, kun se yhdistetään lasten kasvatukseen. Lasten seksuaalikasvatusta ei katsota ikätasoisesti, vaan sana yhdistetään seksiin ja lisääntymiseen, jolloin tärkeät lasten seksuaalikehitykseen liittyvät asiat unohdetaan. Tutkimuksesta ilmeni työntekijöiden tarve selkeille toimintaohjeille, tukimateriaaleille ja koulutukselle koskien lasten seksuaalikasvatusta. Työntekijät kokivat myös keskustelun huoltajien kanssa koskien lapsen seksuaalisuutta olevan haastavaa. Työntekijänä pohtii, kuinka lasten vanhemmat haluavat asioista puhuttavan sekä kuuluuko pienten lasten seksuaalikasvatus ainoastaan perheille, sillä perhe voi haluta kertoa asioista omalla tavallaan. (Ingman-Friberg 2015, 39–41.) Opinnäytetyön tuloksien mukaan niin monikulttuuristen kuin kantasuomalaisienkin lasten huoltajien koetaan suhtautuvan seksuaalikasvatukseen varhaiskasvatuksessa negatiivisesti. Lasten seksuaalikasvatus käsitteenä luo ennakkoluuloja ja väärinymmärryksiä

huoltajille, kun tietoa seksuaalikasvatuksen sisällöstä ei itsellä ole. Tästä voidaan päätellä, että huoltajat tarvitsevat lisää tietoa lasten seksuaalikasvatuksen sisällöstä sekä päiväkodin ja huoltajien välistä aiheeseen liittyvää kommunikatiota tulisi kehittää.

Kun yhteistyö alkaa kehittymään monikulttuuristen huoltajien kanssa, on hyvä alkaa tutustua perheen kulttuuriin paremmin kunnioittaen tapojen ja arvojen erilaisuutta. On monia erilaisia käytännön asioita, jotka saattavat aiheuttaa vanhemmissa hämmennystä suomalaisissa toimintamalleissa. (Räty 2002, 166.) Monikulttuuristen huoltajien näkemyksiin seksuaalikasvatuksesta vaikuttavat kulttuurilliset ja uskonnolliset tekijät. Työntekijöille kaivattaisiin koulutusta kulttuurisensitiivisyyteen sekä monikulttuuristen huoltajien kanssa keskusteluun lapsen seksuaalikasvatuksen toteuttamisesta.

Ingman-Fribergin (2015) tutkimuksen mukaan varhaiskasvattajat kokevat seksuaalikasvatuksen antamisen varhaiskasvatuksessa lapsille haasteelliseksi ja hämmentäväksi. Epävarmuus seksuaalikasvatuksen toteuttamisesta juontaa koulutuksen ja ohjeistuksen puutteesta. (Ingman-Friberg 2015, 39.) Opinnäytetyön haastatteluista ilmeni, ettei seksuaalikasvatuksen toteuttamista päiväkodissa ole määritelty tarkasti ja yhteneväisellä linjalla. Seksuaalikasvatus ymmärrettiin käsitteenä eri tavoin ja seksuaalikasvatuksen ilmenemisestä päiväkodin arjessa oli eri näkemyksiä. Tuloksista voidaan päätellä, että lasten seksuaalikasvatukseen kaivataan lisää koulutusta niin tutkinto-opintoihin kuin myös päiväkoteihin.

Sukupuolten roolijaot ovat joissakin kulttuureissa selkeämpiä kuin Suomessa. Etenkin poikalapset voivat olla erityisemmässä asemassa verrattuna tyttölapsiin. Poikalapseen toivotaan olevan rohkea, kun taas tyttölapsen odotetaan olevan rauhallinen ja kiltti. Joissakin yhteisöissä tyttölapsen syntymä ei välttämättä ole aina toivottu tapahtuma. Sukupuolten roolijaot voivat näkyä myös pukeutumisessa. (Aapakallio 2017, 247, 251.) Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että sukupuolten roolijaot tulevat esille päiväkodissa puhuttaessa monikulttuuristen lasten seksuaalikasvatuksesta. Monikulttuurisissa perheissä poikalasta mahdollisesti kohdellaan erityisemmin kuin tyttölasta. Monikulttuurisilta

lapsilta on myös saatettu kieltää huoltajien toimesta vastakkaiselle sukupuolelle oletetut leikit. Nämä tilanteet vaativat työntekijältä erityisesti kulttuurisensitiivisyyttä, mutta myöskin näkemystä siitä, kuinka toimitaan pedagogisesti oikein tasapainoisen lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi. Haastatteluiden tuloksista voidaan päätellä, että huoltajien kanssa tulisi keskustella, mutta seksuaalikasvatusta tulisi antaa joka tapauksessa lapselle varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti huoltajien eroavista näkemyksistä huolimatta. Huoltajien ja päiväkodin yhteisenä tavoitteena on kasvattaa lapsi suomalaiseen yhteiskuntaan. Jotkin huoltajien eriävät näkemykset riitelevät Suomessa toivottuina pidettyjen arvojen ja normien kanssa. Tällaisten eriävien näkemysten mukaan toimiminen lisäisi lapsen syrjäytymisvaaraa.

9.2 Luotettavuus ja eettisyys

Luotettavuutta arvioidessa ei seurata vain yhtä ehdotonta ohjetta. Arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin. On hyvä miettiä tarkkaan, mitä tutkitaan sekä tutkimuksen merkitystä. Lisäksi on tärkeää pohtia omaa sitoutumista tutkimukseen, eli miksi tutkimus on mielestämme merkityksellinen, sekä miten ajatuksemme ovat muuttuneet tutkimuksen aikana. (Tuomi & Sarajärvi 2018b, 289–291.) Tämän vuoksi kirjoitimme koko opinnäytetyön tekemisen ajan oppimispäiväkirjaa, joka mahdollisti ajatusten keräämisen ylös heti opinnäytetyön aloitusvaiheesta loppuun asti. Oppimispäiväkirjan avulla pystyimme palaamaan ajatuksiin, joita kävimme läpi esimerkiksi opinnäytetyön aihetta valitessa. Oppimispäiväkirjan pitäminen auttoi myös refleктоimaan omaa ammatillista kasvua opinnäytetyön prosessin ajalta.

Laadullisen tutkimuksen ollessa kokonaisvaltaista tiedonhankintaa, jossa usein tarkoituksena on saada tutkittavien käsitykset, tulkinnat ja ääni esiin, tulisi painottaa myös tutkijan moraalialia sekä kyseisen tutkimuksen etiikkaa. Aineistonkeruumenetelminä käytetään paljon vapaamuotoisia metodeja esimerkiksi haastatteluja, jotka muistuttavat paljolti arkielämän vuorovaikutustilanteita. Tällaisissa haastattelutilanteissa tulee pohtia eettisiä kysymyksiä, johon liittyy tutkijan eli haastattelijan asema, jolloin toisen epäoikeudellinen kohtelu saisi aivan

erilaisen merkityksen kuin arkielämän vuorovaikutustilanteessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125.)

Eettisyys käsittää myös tutkimuksen laatuun liittyvät tekijät. Laadukas tutkimus edellyttää, että tutkija on pitänyt huolta tutkimussuunnitelman laadun tasosta sekä tutkimukseen valittujen aineistonkeruu- sekä analyysimenetelmien sopivuudesta. Tärkeänä osana aineistonkeruussa on huomioida eettisyys perustellessa tutkimuksen tiedonantajien valintaa. Tutkijan on huolehdittava myös, että tutkimuksen raportointi on tehty hyvin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127.) Lisäksi tutkimuksessa arvioidaan tutkija-tiedonantaja-suhdetta, kuinka suhde toimii sekä ovatko he lukeneet tulokset ennen julkaisua. Jos he ovat lukeneet, niin onko tuloksia muokattu kommenttien jälkeen ja millä perusteilla. (Tuomi & Sarajärvi 2018b, 291–292.)

Haastateltavat eivät olleet lukeneet tuloksia ennen opinnäytetyön julkaisua, joten tulokset ovat alkuperäisessä muodossaan. Jäimme pohtimaan olisiko tulokset olleet monipuolisemmat, mikäli olisimme antaneet haastateltavillemme tietopakettien koskien seksuaalikasvatusta varhaiskasvatuksessa ennen haastatteluita. Haastateltavilla oli erilaisia näkemyksiä siitä, mitä kaikkea seksuaalikasvatusta voikaan olla varhaiskasvatuksessa. Tietopaketti olisi voinut antaa haastateltaville lisää näkökulmia tarkastella aihetta. Tietopakettien toimittaminen ennen haastatteluita olisi kuitenkin voinut mahdollisesti ohjata haastateltavien vastauksia johonkin tiettyyn suuntaan, mikä ei olisi eettisten periaatteiden mukaista.

Haastatteluaineiston luotettavuus on kiinni sen laadusta. Aineistonkeruun laadukkuutta voidaan edistää tekemällä etukäteen hyvä haastattelurunko, perehdyttää haastattelijat sisäistämään haastattelurunko yhteneväisellä tavalla, huolehtimalla teknisen välineistön toiminta sekä haastattelun huolellinen litterointi mahdollisimman pian. Haastatteluaineisto ei ole luotettava, jos kaikkia suunniteltuja haastateltavia ei ole haastateltu, tekninen välineistö ei ole toiminut kunnolla tai tallenteet ovat epäselviä. Litterointi ei toteuta alusta loppuun samoja sääntöjä tai luokittelua ei ole johdonmukaista ja selkeää vaan sattumanvaraista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184–185.) Mahdollisimman monipuolisen ja tutkimuskysymystä vastaavan aineiston keräämisen varmistamiseksi toteutimme

luokkatovereillemme esihaastattelun. Toteutimme esihaastattelun ennen varsinaista teemahaastattelua, jotta haastattelurunkoon oli mahdollista tehdä tarvittavat muutokset, jos esihaastattelusta olisi noussut mahdollisia epäkohtia ja muutostarpeita.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on tuottanut tutkimuseettisen ohjeen hyvästä tieteellisestä käytännöstä (HTK). Ohjeet on laadittu yhteistyössä suomalaisen tiedeyhteisön kanssa. Tarkoituksena on edistää hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvä tieteellinen käytäntö on tarkkaa ja huolellista tutkimuksen työstämistä, jossa noudatetaan rehellisyyttä koko tutkimuksen ajan. Tarvittavat tutkimusluvut hankitaan sekä aineiston keruu ja säilyttäminen tehdään kaikkien osapuolten hyväksymällä tavalla. Tutkijoina kunnioitetaan muiden töitä, ja viitataan heidän tekemiin julkaisuihin oikein. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021.) Opinnäytetyön haastattelut nauhoitettiin ja työn valmistuttua kaikki haastatteluista saadut aineistot kuten nauhoitukset tuhottiin. Saatekirjeestä ilmeni, että haastattelut nauhoitetaan litterointia eli puhtaaksi kirjoittamista varten. Nauhoitukset olivat vain omassa käytössä. Haimme tutkimusluvan, jotta tutkimus voitiin toteuttaa päiväkodissa, jossa haastattelut suoritettiin. Lähetimme luvan eteenpäin syksyllä 2021 ennen haastatteluiden suorittamista päiväkodille.

9.3 Ammatillinen kasvu

Koimme pitkän vuoden mittaisen opinnäytetyön prosessin onnistuneeksi, mutta se sisälsi myös omat haasteensa. Prosessi eteni rauhassa omaan tahtiimme sekä joustavasti, kun se oli mitoitettu tehtäväksi pitkälle aikavälille. Näin pitkä aika toi kuitenkin omat haasteensa siltä osin, että saattoi olla pitkiäkin taukoja, kun opinnäytetyön työstäminen oli tauolla. Tämä nosti ajoittain kynnystä palata takaisin opinnäytetyön pariin. Pitkälle aikavälille mitoitettu prosessi mahdollisti kuitenkin oman ammatillisen kasvumme hyödyntämisen opinnäytetyössämme. Olimme opintojen sekä opinnäytetyön työstämisen aikana kehittyneet ja oppineet paljon itsestämme tulevana sosiaalialan ammattilaisina sekä sosiaalialan teoriasta. Tämä näkyi opinnäytetyössä esimerkiksi suorittamiemme teemahaastatteluiden suunnittelussa sekä toteutuksessa eettisenä osaamisena.

Työskentelyämme ohjasi opinnoissa opitut sosiaalialan arvot ja ammattieettiset periaatteet. Haastatteluissa, joissa keskityttiin työntekijöiden kokemuksiin, näkemyksiin ja mielipiteisiin, tuli meidän haastattelijoiden roolissa sekä aineiston analysoijina olla puolueettomia. Meidän oli pidettävä ammatillinen etäisyys, vaikka haastatteluista saattoi nousta omasta arvomaailmasta sekä ihmiskäsityksestä eriäviä näkemyksiä.

Opinnäytetyötä työstäessä opimme vielä enemmän tieteellisen tekstin kirjoittamisesta sekä kriittisestä tiedon etsinnästä. Opintojen alusta asti opitut tiedonhankintataidot sekä lähteiden luotettavuuden arviointi kehittyi. Pääsimme syventymään opinnäytetyömme aiheeseen etsiessämme ja syventyessämme aiheen teorian tietoon sekä suorittamiemme haastatteluiden myötä. Haastatteluista ilmenneet kokemukset ja näkemykset toivat paljon uusia näkökulmia meille teorian tiedon rinnalle. Haastatteluista saadun aineiston peilaaminen teorian tietoon syvensi osaamistamme käytännön ja teorian vuoropuhelun tutkimiseen.

Opinnäytetyössä parityöskentely vaati luottamusta ja joustavuutta. Työskentely yhdessä sujui onnistuneesti ja mutkitta. Saimme sovitettua aikataulut hyvin yhteen turvaamaan riittävän yhteisen ajan työstää opinnäytetyötä yhdessä. Pysyimme keskustelemaan molemmin puolin niin negatiivisista kuin myös positiivisista ajatuksista, joita prosessin aikana nousi esille. Myös työmäärä ja vastuu jakautui tasaisesti, johon olimme molemmat tyytyväisiä. Opinnäytetyön tekeminen parin kanssa opetti meitä molempia entistä enemmän parityöskentelystä, joka on erittäin tärkeä taito sosiaalialan työkentällä. Yhdessä työskentely opetti yhteistä reflektiotaitoa, luottamusta sekä vastuunjakoa. Pidimme säännöllisesti yhteyttä toisiimme ja raportoimme tehdyistä muutoksista, joita yksin työstäessä oli tehty. Näin pidimme toisemme ajan tasalla opinnäytetyömme tilanteesta.

9.4 Hyödynnettävyys ja jatkokehitysideat

Seksuaalikasvatuksesta varhaiskasvatuksessa kulttuurisen moninaisuuden näkökulmasta on löydettävissä vain vähän tietoa. Opinnäytetyön haastatteluiden toteuttaminen toimeksiantajana toimineeseen päiväkotiin antoi päiväkodin

työntekijöille pohdittavaa seksuaalikasvatuksen toteuttamiseen ja edistämiseen. Lisäksi haastatteluista tuli ilmi millaisia hyötyjä ja haasteita aiheeseen liittyvä varhaiskasvatuksen arjessa. Tulosten myötä pääsimme antamaan toimeksiantajalle arvokasta tietoa siitä, kuinka työntekijöiden valmiutta seksuaalikasvatuksen toteuttamiseksi voidaan edistää. Vaikka haastattelut kohdistuivat yhden tietyn päiväkodin työntekijöihin, emme näe syytä, miksei tuloksia voisi hyödyntää muissakin päiväkodeissa.

Olisi mielenkiintoista, jos tulevaisuudessa tehtäisiin selvitys aiheesta monikulttuuristen huoltajien näkökulmasta. Toki aihe voi mahdollisesti olla huoltajille arka kulttuurillisten ja uskonnollisten tekijöiden vuoksi aineistoa voi olla haasteellista saada riittävästi. Koemme aiheen tärkeäksi ja olisikin tärkeää, jos myös monikulttuuriset huoltajat pääsisivät tuomaan esille näkemyksiään aiheeseen liittyen. Haastattelujen aikana ilmeni tarve lisätiedolle liittyen seksuaalikasvatuksen toteuttamiseen. Työntekijät ilmaisivat kaipaavansa säännöllistä koulutusta sekä erilaisia oppaita, joita voisi hyödyntää lasten seksuaalikasvatuksessa. Konkreettisten tuotosten avulla työntekijät saisivat työkaluja arkeen sekä ajantasaista tietoutta aiheesta. Koemme tässä olevan hyviä jatkokehitysideoita, joilla voitaisiin edistää seksuaalikasvatusta varhaiskasvatuksessa monikulttuurisesta näkökulmasta.

Lähteet

- Aapakallio, J. 2017. Seksuaalisuus yhteisöllisessä kulttuurissa - kunnian ja siiveyden merkitys. Teoksessa Kiuru, H. & Strömberg-Jakka, M. (toim.) Seksuaalisuuden tabut suljetuissa yhteisöissä. Kuopio: UNIpress, 244–264.
- Astuti, B., Sugiyatno, S. & Aminah, S. 2017. The development of early childhood sex education materials for early childhood education (ECE) teachers. *JPPM*, 113–120. <https://pdfs.semanticscholar.org/d4bf/759771f976c86fd018c6ed857b2ac2b6eac1.pdf>. 13.4.2022.
- Bildjuschkin, K. 2015. Seksuaalikasvatuksen tueksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TY%c3%962016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5&isAllowed=y. 15.4.2021.
- Ekmark, M., Loisa, N. & Vanhanen, P. 2017. Saimaan ammattikorkeakoulu. Sosionomi. Opinnäytetyö. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/137721/SEKSUAALIKASVATUS%20VARHAISKASVATUKSESSA.pdf?sequence=1>. 23.4.2021.
- Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus. E-kirja. Karelia Finna. 3.4.2022.
- Ingman-Friberg, S. 2015. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten ajatuksia pienten lasten seksuaalikasvatuksesta. Teoksessa Korteniemi-Poikela, E. & Cacciatore, R. (toim.). Seksuaalisuuden portaat. Helsinki: Opetushallitus, 39–41.
- Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma. 2019. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. <https://www.joensuu.fi/documents/144181/3958508/Uusi+seutu-vasu+1.4+Joensuun+tarkennuksilla.pdf/81662570-6219-6f5a-83ac-5423e6ff55c5>. 28.4.2021.
- Jokikokko, K. & Karikoski H. 2016. Exploring the narrative of a Finnish early childhood education teacher on her professional intercultural learning. *Journal of Early Childhood Education Research*, 92–114. <https://journal.fi/jecer/article/view/114052/67251>. 13.4.2022.
- Kiviniemi, K. 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, R. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 62–74. E-kirja. Karelia Finna. 14.5.2021.
- Korteniemi-Poikela, E. & Cacciatore, R. 2015. Seksuaalisuuden portaat. Helsinki: Opetushallitus.
- Laine, T. 2018. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Valli, R. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 25–42. E-kirja. Karelia-Finna. 25.4.2021.

- Lastikka, A-L. & Lipponen, L. 2016. Immigrant Parents' Perspectives on Early Childhood Education and Care Practices in the Finnish Multicultural Context. *International Journal of Multicultural Education*, 75–94. <https://ijme-journal.org/index.php/ijme/article/view/1221/1164>. 13.4.2022.
- Matinheikki-Kokko, K. 2011. Kehittämisen lähtökohtia. Kulttuuriin kätketty toimijuus. Teoksessa Kaljonen, P. & Matinheikki-Kokko, K. (toim.). *Osallistava monikulttuurinen sosiaaliohjaus*. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu, 19–35. https://www.metropolia.fi/sites/default/files/publication/2019-11/2011_Kaljonen_Matinheikki_kokko_Osallistava_monikulttuurinen_sosiaaliohjaus_TAITO2.pdf. 3.5.2021.
- Ojala, M. 2010. Developing Multicultural Early Childhood Education in a Finnish Context. *International Journal of Child Care and Education Policy*, 13–22. <https://ijccep.springeropen.com/track/pdf/10.1007/2288-6729-4-1-13.pdf>. 13.4.2022.
- Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf. 11.4.2021.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2021. Varhaiskasvatusta koskeva lainsäädäntö. <https://minedu.fi/varhaiskasvatuslait>. 28.4.2021.
- Paalanen, T. & Kontinen, E. 2015. Seksuaalikasvatuksen etiikkaa arvojen näkökulmasta. Teoksessa Bildjuskin, K. (toim.). *Seksuaalikasvatuksen tueksi*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 56–69. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TY%c3%962016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5&isAllowed=y. 29.4.2021.
- Paavola, H. & Talib, M-T. 2010. *Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa*. Juva: Bookwell.
- Riihonen, R., Laru, S. & Cacciatore, R. 2015. Ihmisen psykososiaalinen kehitys. Teoksessa Bildjuskin, K. (toim.). *Seksuaalisuuden tueksi*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 47–55.
- Räty, M. 2002. *Maahanmuuttaja asiakkaana*. Helsinki: Tammi.
- Santalahti, T. 2018. *Monikulttuurisuus ja seksuaalisuus. Opettajan opas – Nuorten seksuaalisuus ja seksuaaliterveys*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. <https://www.terveyskirjasto.fi/oos00004>. 17.3.2022.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. *Edistä, ehkäise, vaikuta – Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014–2020*. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116162/THL_OPAS33_VERKKO9.3.2016.pdf?sequence=3&isAllowed=y. 19.3.2022.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020a. *Seksuaalisuuden ja sukupuolen sanasto*. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/seksuaalisuus-puheeksi/seksuaalisuuden-ja-sukupuolen-sanasto>. 15.4.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020b. *Varhaiskasvatus*. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttajien-mielenterveys/mielenterveyden-tuki-palveluissa/varhaiskasvatus>. 16.4.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021. *Kulttuurisensitiivinen työote*. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyontueksi/hyvia-kaytantaaja/kulttuurisensitiivinen-tyoote>. 16.4.2021.

- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 5. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018a. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi – Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018b. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi – Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi. Elisa Kirja. 16.4.2021.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2021. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK): <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>. 2.5.2021.
- Uusitalo, L. 2009. Mitä kulttuuriosaaminen tarkoittaa? Teoksessa Uusitalo, L. & Joutsenvirta, M. (toim.). Kulttuuriosaaminen: Tietotalouden taitolaji. Helsinki: Gaudeamus, 19–43.
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018.
- Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. 5., päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus. E-kirja. Karelia-Finna. 26.4.2022.
- Väestöliitto. 2020. Lasten kehotunnekasvatus. Verkkokurssit ja materiaalit. <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/verkkokurssit-ja-materiaalit/>. 17.5.2021.
- Väestöliitto. 2021. Ohjaavat asiakirjat ja tutkimukset. <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/vaestoliiton-kehotunnekasvatus/ohjaavat-asiakirjat/>. 25.4.2021.
- Wallin, A. 2013. Monikulttuuriosaaminen: Uudistuvan työyhteisön valttikortti. Helsinki: Klaava Media.
- Westerholm, P. 2009. Monikulttuurisen seksuaalikasvatuksen haasteet ja kehitysideat. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Kätilö. Opinnäytetyö. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/2502/Monikult.pdf?sequence=1>. 25.4.2021.
- World Health Organization. 2010. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80220/039844e2-c540-4e81-834e6f11e0218246.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. 15.4.2021.

Teemahaastattelurunko

Työntekijän tausta

- Ikä
- Koulutus
- Työkokemus

Työntekijän omat näkemykset seksuaalikasvatuksesta

- Seksuaalikasvatuksen ilmeneminen päiväkodin arjessa
- Seksuaalikasvatuksen tärkeys ja merkitys lapsen kehitykselle
- Työntekijän saama koulutus seksuaalikasvatukseen

Monikulttuurisen lapsen seksuaalikasvatus varhaiskasvatuksessa

- Ikä- ja kehitystaso
- Kulttuuritausta
- Kommunikaatio

Työntekijöiden kokemukset huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä

- Eriävät arvot ja näkemykset
- Yhteistyö
- Yhteneväiset tavoitteet ja arvopohja
- Kommunikaatio
- Miten huoltajien näkemykset selvitetään ja kuinka ne huomioidaan

Kehittämisideat

- Miten seksuaalikasvatusta voisi vielä kehittää?
- Vapaa sana

Saatekirje päiväkodille

Hei!

Olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijat Roosa Moisio ja Jonna Pelto Karelia-ammattikorkeakoulusta. Teemme tutkimuksellista opinnäytetyötä, jonka tarkoituksena on saada tietoa seksuaalikasvatuksesta varhaiskasvatuksessa monikulttuurisesta näkökulmasta.

Tavoitteenamme on kerätä tietoa aiheesta varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmasta. Aineistonkeruumenetelmänä käytämme teemahaastattelua. Tarvitsemme haastateltavaksi 5-6 varhaiskasvatuksen työntekijää, joista kolmen olisi hyvä olla varhaiskasvatuksen opettajia. Haastattelut toteutettaisiin syksyllä 2021.

Haastattelut annetaan ja käsitellään nimettömästi. Anonymiteetti säilyy koko tutkimuksen ajan. Nauhoitamme haastattelut ääninauhurilla säilyttääksemme ne litterointia, eli puhtaaksi kirjoittamista varten. Nauhoitukset tulevat ainoastaan meidän käyttöömme ja ne tuhotaan, kun opinnäytetyö saadaan valmiiksi. Pääsette tutustumaan valmiiseen opinnäytetyöhömmme keväällä 2022 Theseuksesta.

Mikäli teille herää kysyttävää, voitte olla yhteydessä sähköpostitse:

Roosa.Moisio@edu.karelia.fi tai Jonna.Pelto@edu.karelia.fi

Ystävällisin terveisin,

Roosa Moisio & Jonna Pelto

Sosionomiopiskelijat

STSNS19A

Karelia-ammattikorkeakoulu